

TAMMELAN KUNTA

**OPETUKSEN JÄRJESTÄJÄN
OPISKELUHUOLTO-
SUUNNITELMA
2026-2028**

Sisällys

1. Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista	4
1.1 Palvelujen järjestäminen määrääjässä	4
1.2 Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista Tammelassa	5
2. Koulu- ja esiopetusyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi	6
2.1 Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon ohjausryhmä	6
2.2 Yhteisöllinen opiskeluhoito	6
2.3 Toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta	8
2.4 Poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen	11
2.4.1 Poissaolojen ennaltaehkäisy	12
2.4.2 Koulupoissaolojen seuranta	17
2.4.3 Koulupoissaoloihin puuttuminen	17
2.5 Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen	18
2.5.1 Ehkäisevä päihdetyö	19
2.5.2 Toimintamalli päihteidenkäyttöä ja/tai hallussapitoa havaittaessa	19
2.6 Esiopetus- ja kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastukset	19
3. Yksilökohtainen opiskeluhoito	21
3.1 Ohjautuminen opiskeluhoitopalveluihin	21
3.2 Tarvittava opiskeluhoito järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetuksen osallistumisen epäämisen yhteydessä	22
3.3 Yhteistyö kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa	22
3.4 Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen koulussa	22
3.5 Yksilökohtainen opiskeluhoito esiopetuksessa	23
4. Yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	25
4.1 Opiskeluhoito yhteistyön järjestäminen esiopetuksessa lasten ja koulussa oppilaiden sekä heidän huoltajiensa kanssa	25
4.2 Koulun ja esiopetuksen opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä	25
4.3 Opiskeluhoito moniammatillinen yhteistyö oppimisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä	26
4.4 Yhteistyö muiden lasten ja oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	26
4.5 Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoito periaatteista toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille	27
5. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	29
5.1 Toimenpiteet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseen ja puuttumiseen	30
5.1.1 Ennaltaehkäisevä toiminta	30
5.1.2 Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttuminen	30
5.1.3 Yksilökohtaiset toimenpiteet ja tuki	31
5.1.4 Ryhmäkohtainen tuki ja yhteisöllisyyden vahvistaminen	31
5.1.5 Koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden vahvistaminen	32

5.2 Yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta	32
5.3 Yhteistyö huoltajien kanssa	33
5.4 Yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa	33
6. Toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa	34
6.1 Kriisitilanteiden ehkäisy ja perehdytys	34
6.2 Kriiseihin varautuminen	34
6.3 Toimintatavat kriisitilanteissa	35
6.4 Toimintavalmiuksien harjoittelu	38
6.5 Johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa	39
6.5.1 Päiväkodin ja koulun kriisiryhmät	39
6.5.2 Koulun henkilöstön rooli	40
6.5.3 Työyhteisön tuki	41
6.6 Yhteistyö ja tarvittavat resurssit hyvinvointialueen kanssa	41
6.6.1 Opiskeluhoitopalvelut	41
6.6.2 Psykologin, kuraattorin ja terveydenhoitajan tuki kriisitilanteissa	43
6.6.3 Kanta-Hämeen hyvinvointialueen sosiaali- ja kriisipäivystys	44
7. Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille	45
7.1 Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen	45
7.2 Suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi	45

1. Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Kanta-Hämeen alueen opetuksen järjestäjäkohtaisissa opiskeluhoitosuunnitelmissa arvioita kokonaistarpeesta on esitetty eri tavoin. Osassa suunnitelmia on selkeä numeerinen arvio, mutta osassa arvio on tehty kuvailemalla toimintaa. Hyvinvointialue ja opetuksen järjestäjät käyvät aktiivista vuoropuhelua opiskeluhoitopalvelujen tarpeesta. Myös kansalliset suositukset ja velvoittavat määrittelyt ammattilaisten määrästä suhteessa oppilasmäärään toimivat hyvänä ohjausvälineenä käytettävissä olevan resurssin kohdentamiseksi tarpeen mukaisesti.

Kanta-Hämeessä on käyty keskustelua myös muiden tekijöiden, kuin oppilasmäärän vaikutuksesta opiskeluhoitopalvelujen resurssin jakautumiseen. Oma Häme on kuitenkin sitoutunut varmistamaan vähintään kansallisten suositusten ja lakisääteisten mitoitusten toteuttamiseen kaikille alueen oppilaille, joten lisäresurssin kohdentaminen, esimerkiksi alueen sosiodemografisten taustatekijöiden mukaan, edellyttäisi henkilöstömäärän lisäämistä, mikä ei taloudellisten reunaehtojen puitteissa ole toistaiseksi ollut mahdollista. Tarvittavaa lisätukea on kuitenkin pyritty varmistamaan esimerkiksi vahvistamalla yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa sekä lisäämällä työntekijöiden osaamista alueen erityisistä kysymyksistä.

1.1 Palvelujen järjestäminen määrääjässä

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen tavoitteena on tuottaa opiskeluhoitopalvelut oman henkilöstön turvin. Tämä edellyttää aktiivisia toimia ja esimerkiksi työntekijöiden veto- ja pitovoimatekijöiden lisäämistä.

- Kanta-Hämeen hyvinvointialue on panostanut opiskeluhoitopalvelujen kansallisten suositusten ja lakisääteisten mitoitusten noudattamiseen osana palvelujen kehittämistä
- Kuraattorien ja terveydenhoitajien osalta mitoituksen mukainen henkilöstö pystytään toteuttamaan omalla henkilöstöllä. Terveydenhoitajat toteuttavat syyskaudella kansallisen rokoteohjelman mukaisia laajoihin väestöryhmiin kohdennettavia rokotuksia, mikä vaikuttaa mitoitusten toteutumiseen
- Psykologipalvelujen mitoituksen toteutuminen on turvattu täydentämällä oman henkilöstön resurssia myös ostopalveluilla
- Haasteellisin ammattiryhmä henkilöstön saatavuuden ja riittävyyden kannalta ovat lääkärit, ja tällä hetkellä lakisääteiset palvelut jäävät osittain toteutumatta lääkäripulan vuoksi. Valtakunnallisessa vertailussa Oma Häme on toistaiseksi ollut hyvässä tilanteessa, mutta jatkossa näyttää siltä, että palveluiden hallittua supistamista joudutaan valmistelemaan

Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädetyssä määrääjässä. Esiopetuksessa oppilaalla tarkoitetaan esiopetuksessa olevaa lasta. Palvelut on järjestettävä siten, että oppilaalle ja opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun joko psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun

työpäivänä. Jos asia on kiireellinen, keskustelu on järjestettävä samana tai seuraavana koulupäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori. Kanta-Hämeen hyvinvointialue on sitoutunut toteuttamaan palvelua tämän määritelmän mukaisesti.

1.2 Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista Tammelassa

Koulu	Psykologi	Kouluterveydenhoitaja	Koululääkäri	Kuraattori
Harmonia	0,6 henkilötyövuotta	0,8-1,0 henkilötyövuotta		0,75 henkilötyövuotta
Porras	0,05 henkilötyövuotta	0,06 henkilötyövuotta		0,05 henkilötyövuotta
Teuro	0,05 henkilötyövuotta	0,06 henkilötyövuotta		0,05 henkilötyövuotta
Riihivalkama	0,05 henkilötyövuotta	0,12 henkilötyövuotta		0,10 henkilötyövuotta
Esiopetus	0,05 henkilötyövuotta			0,05 henkilötyövuotta

Taulukko 1. Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista Tammelassa

2. Koulu- ja esiopetusyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

2.1 Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon ohjausryhmä

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon ohjausryhmä (OHRY) koordinoi opiskeluhuollon toimintaa Tammelan kunnan oppilaitoksissa ja esiopetuksessa. Opiskeluhuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen ja koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Koulutuksen järjestäjä laatii opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman, joka sisältää opiskeluhuollon toteutumisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.

Tammelan opiskeluhuollon ohjausryhmään kuuluvat seuraavat jäsenet:

- sivistystoimenjohtaja
- kasvatuspäällikkö
- puheenjohtaja: oppimisen tuen koordinaattori
- Sihteeri: Sari Lukkala
- koulujen rehtorit: Riihivalkama, Teuro, Porras ja Harmonia.
- päiväkodinjohtajat (esiopetus): Tammitarhan ja Portaan päiväkoti ja Päiväkoti Taikataassu
- opiskeluhoito: kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi
- hyvinvointiohjaaja: Harmonia
- hyvinvointikoordinaattori
- OmaHämeen opiskeluhuollon lähijohtaja tai hänen sijaisenaan vastaava kuraattori

2.2 Yhteisöllinen opiskeluhoito

Yhteisöllinen opiskeluhoito kohdistuu koko opiskeluyhteisöön, mutta työtä voidaan myös kohdentaa tietyille luokka-asteille tai ryhmille, esimerkiksi koulun aloittamis- tai päätösvaiheeseen tai tunnistetun ryhmään liittyvän ongelman perusteella

Oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä suunnittelee, toteuttaa ja arvioi opiskeluhoitoa. Suunnittelu tarkoittaa opiskeluhuollon kokonaisuuden koordinoimista esiopetuksessa, koulussa tai oppilaitoksessa ja siten myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon menettelytavoista ja yhteistyökäytännöistä sopimista. Yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelu ja toteuttaminen on ryhmän tärkein tehtävä. Näihin sisältyvät esiopetus-, koulu- tai oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin varmistaminen sekä hyvinvointia ja oppimista tukevan toiminnan kehittäminen ja toteuttaminen.

Hyvinvointialueen työntekijät ovat sitoutuneet osallistumaan opiskeluhoitoryhmien toimintaan. Ryhmän tulee kokoontua suunnitelmallisesti ja riittävällä tiheydellä, joka varmistaa sille säädettyjen tehtävien toteutumisen. Kokousten ajankohdista tiedotetaan koko esiopetuksen

ja koulun henkilöstöä, opiskelijoita ja huoltajia. Opiskeluhoitoryhmän kokoontumisissa ei käsitellä yksittäisten oppilaiden tai salassa pidettäviä asioita, joten niiden muistioita voidaan jakaa.

Opiskeluhoitoryhmään kuuluvat yksilöittäin:

Koulu	Osallistujat	
Harmonia	oppilaiden edustajat huoltajien edustajat rehtori, apulaisrehtori, johtaja tai muu koulutuksen järjestäjän nimeämä työntekijä opettajien edustajat (ml. erityisopettaja ja opinto-ohjaaja) esiopetuksen edustaja	kuraattori psykologi kouluterveydenhoitaja koululääkäri tai opiskeluterveydenhuollon lääkäri nuorisopalvelut koulun tai oppilaitoksen muut ammattilaiset muut tarvittavat yhteistyökumppanit
Porras	oppilaiden edustajat huoltajien edustajat rehtori opettajien edustajat (ml. erityisopettaja) tarvittaessa koulun muut ammattilaiset	kuraattori psykologi kouluterveydenhoitaja tarvittaessa koululääkäri nuorisopalvelut muut tarvittavat yhteistyökumppanit
Teuro	oppilaiden edustajat huoltajien edustajat rehtori opettajien edustajat tarvittaessa koulun muut ammattilaiset	kuraattori psykologi kouluterveydenhoitaja tarvittaessa koululääkäri nuorisopalvelut muut tarvittavat yhteistyökumppanit
Riihivalkama	oppilaiden edustajat huoltajien edustajat rehtori opettajien edustajat tarvittaessa koulun muut ammattilaiset	kuraattori psykologi kouluterveydenhoitaja tarvittaessa koululääkäri nuorisopalvelut muut tarvittavat yhteistyökumppanit
Esiopetus (Taikatassun, Portaan ja Tammitarhan päiväkodit)	esiopettajat varhaiskasvatuksen erityisopettaja oppimisen tuen koordinaattori psykologi kuraattori neuvolan terveydenhoitaja päiväkodin johtaja muut tarvittavat yhteistyötahot	

Taulukko 2. Yhteisöllisen opiskeluhoollon edustajat ryhmittäin

2.3 Toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta

Opiskeluhuollon tavoitteena on opiskelijoiden hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellytyksiä lisäävä toiminta oppilaitosyhteisössä.

Koulu	Painopistealue	Toimenpiteet	Mittari, seuranta
Harmonia		- Ryhmäytystunnit/ päivät - Oppilaskunta - Tukioppilastoiminta - SePäSe- päivä - Hyvinvointitunnit 7lk - Rasismi- teematunnit - Yhteisölliset opiskeluhoitokoukset - Hyvinvointiohjaajan työ - Koulunuorisotyö - ProKoulu -toiminta - Lapsiystävällinen kuntamalli - Sosiaalientaitojen tukeminen luokkakohdattain - Raukes- toiminta - Kiva-koulu - Verso -sovittelu - Erilaiset teematunnit - Yhteisölliset kouluntapahtumat - Kummitoiminta - Koulumummo - Hammashoitajan käynti	- Kouluterveyskyselyt - Laajojen terveystarkastusten luokkakohdattaiset yhteenvedot - Luokkakohdattaiset palaverit - Huomioimalla oppilaiden yksilölliset palautteet - Seudullinen poissaolomalli
Porras	Oppilaiden terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen ja seuranta. Oppimisympäristön terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja seuranta. Osallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin	- Ryhmäytymistunnit - Oppilaskunta - Yhteisölliset opiskeluhoitokoukset - Hammashoitajan käynti - ProKoulu-toiminta - Lapsiystävällinen kuntamalli - Sosiaalisten taitojen tukeminen luokkakohdattain - Erilaiset teematunnit - Yhteisölliset kouluntapahtumat - Kummitoiminta - Tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen - Tukitoimien suunnittelu, toteuttaminen ja seuranta	- ProKoulu-kyselyt - Kouluterveyskyselyt - Laajojen terveystarkastusten luokkakohdattaiset yhteenvedot - Luokkakohdattaiset palaverit - Huomioimalla oppilaiden yksilölliset palautteet - Seudullinen poissaolomalli

	edistäminen ja seuranta. Henkilöstön osaamisen ja hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Yksilöllisen tuen oikea-aikaisuus		• Tukitoimien vaikuttavuuden ja riittävyyden arviointi • --> Tukitoimien muuttaminen/tehostaminen
Teuro	Oppilaiden terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen ja seuranta. Oppimisympäristön terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja seuranta. Osallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Henkilöstön osaamisen ja hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Yksilöllisen tuen oikea-aikaisuus	• Ryhmytymistunnit • Oppilaskunta • Yhteisölliset opiskeluhoitokoukset • Hammashoitajan käynti • ProKoulu-toiminta • Lapsiystävällinen kuntamalli • Sosiaalisten taitojen tukeminen • Erilaiset teematunnit • Yhteisölliset koulun tapahtumat • Kummitoiminta • Lukumummi ja -ukki • Tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen • Tukitoimien suunnittelu, toteuttaminen ja seuranta	• ProKoulu-kyseilyt • Kouluterveyskyselyt • Laajojen terveystarkastusten luokkakohdattaiset yhteenvedot • Luokkakohdattaiset palaverit • Huomioimalla oppilaiden yksilölliset palautteet • Seudullinen poissaolomalli • Tukitoimien vaikuttavuuden ja riittävyyden arviointi -> Tukitoimien muuttaminen/tehostaminen
Riihivalkama	Oppilaiden terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen ja seuranta. Oppimisympäristön terveyden ja turvallisuuden	• Ryhmytymistunnit • Oppilaskunta • Yhteisölliset opiskeluhoitokoukset • Hammashoitajan käynti • ProKoulu-toiminta • Lapsiystävällinen kuntamalli • Sosiaalisten taitojen tukeminen • Verso -sovittelu	• ProKoulu-kyseilyt • Kouluterveyskyselyt • Laajojen terveystarkastusten luokkakohdattaiset yhteenvedot

	edistäminen ja seuranta. Osallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Henkilöstön osaamisen ja hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Yksilöllisen tuen oikea-aikaisuus	• Erilaiset teematunnit • Yhteisölliset koulun tapahtumat • Kummitoiminta • Tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen • Tukitoimien suunnittelu, toteuttaminen ja seuranta	• Luokkakohtaiset palaverit • Huomioimalla oppilaiden yksilölliset palautteet • Seudullinen poissaolomalli • Tukitoimien vaikuttavuuden ja riittävyyden arviointi -> Tukitoimien muuttaminen/tehostaminen
Esiopetus (Tammitarhan, Portaan ja Taikataassun päivä-koti)	Lasten terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen ja seuranta. Toimintaympäristön terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja seuranta. Osallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Toimintatapojen yhtenäistäminen ja kehittäminen. Henkilöstön osaamisen ja hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta.	• ProVaka-toimintakulttuuri • Lapsiystävällinen kuntamalli • Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen opettaminen ja ohjaaminen erilaisia materiaaleja hyödyntäen • Yhteisölliset tapahtumat (päiväkotikohtaiset ja perhetapahtumat) • Varhaiskasvatuksen sosionomin työ • Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö • Henkilöstön täydennyskoulutukset (mm. Avekki, MAPA, Lapsen mieli, ensiapu, ProVaka) • Lapsen oikeuksien päivän tapahtuma yhteistyössä seurakunnan kanssa • Hammashoitajan käynti ryhmissä • Makuaakkoset-diplomi	• ProVaka-kyseilyt • Asiakaskokemuskysely • Eskareiden kuvakuuleminen (KESY) • Karvin laadun arviointi • Lapsen esiopetuskeskustelut

Taulukko 3 Yhteisöllisten opiskeluhoitoryhmien painopisteet yksiköittäin

2.4 Poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen

Kuva 1. Poissaoloihin puuttumisen toimintamalli

2.4.1 Poissaolojen ennaltaehkäisy

Kohtaamisen merkitys

Esiopetukseen ja kouluun kiinnittymistä ja koululäsnäoloa vahvistaa kokemus siitä, että oppilas on kouluyhteisössä **turvassa, hyväksytty, arvostettu ja tullut nähdyksi**. Kunnioittava kohtaaminen, myönteinen vuorovaikutus sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen suunnitelmallinen harjoittelu tukevat oppilaan hyvinvointia ja vahvistavat hänen yhteyttään kouluun.

Myös epäasialliseen ja epäkunnioittavaan käytökseen puuttuminen on tärkeää turvallisen kouluympäristön rakentamisessa. Jokaiselle oppilaalle tarjottava oikea-aikainen oppimisen ja hyvinvoinnin tuki vahvistaa kokemusta osallisuudesta, toimijuudesta ja omasta merkityksestä kouluyhteisössä. Näin voidaan myös vahvistaa oppilaan halua ja mahdollisuuksia osallistua koulupäivään.

Kouluun kiinnittymistä vahvistavat käytännöt

Tammelan kunnassa koululäsnäoloa ja kouluun kiinnittymistä vahvistetaan muun muassa:

- **selkeällä ja ennakoitavalla koulupäivällä ja oppitunneilla**
- **ohjeiden, aikataulujen ja tehtävien visualisoinnilla**
- tarjoamalla oppilaalle **mahdollisuuksia vaikuttaa ja tehdä omaa koulupäivää koskevia valintoja**
- tukemalla **myönteisten kaverisuhteiden ja ryhmään kuulumisen kokemuksen** rakentumista
- mahdollistamalla **liikkuminen, palautuminen ja rauhoittuminen** koulupäivän aikana
- tarjoamalla tarvittaessa **rauhallinen tila välitunneille tai oppitunneille**
- vähentämällä **aistikuormitusta** esimerkiksi kuulokkeiden, sermien tai muiden yksilöllisten tukikeinojen avulla
- ylläpitämällä koulussa **myönteistä, kannustavaa ja kunnioittavaa puhekulttuuria**
- vahvistamalla **avointa ja rakentavaa yhteistyötä huoltajien kanssa**
- **ProKoulun** toimintamallin mukaista positiivista ja kannustavaa palautetta annetaan oppilaille päivittäin
- suunnittelemalla oppitunnit monipuolisiksi sekä koulupäivien pituudet lapsiystävällisiksi

Kodin ja koulun yhteistyö

Oppilaan koululäsnäoloa tukee säännöllinen ja myönteinen yhteydenpito huoltajien kanssa. Koululäsnäolon merkityksestä keskustellaan jo varhaisessa vaiheessa ja tehdä koulun poissaolojen seuranta- ja puuttumiskäytännöt tutuiksi sekä oppilaalle että huoltajille heti lukuvuoden alussa. Myönteinen palaute oppilaalle ja huoltajalle vahvistaa kokemusta siitä, että koulunkäyntiin liittyvät onnistumiset huomataan. Poissaolojen lisääntyessä käynnistetään varhainen ja yhteistyöhön perustuva kodin ja koulun välinen keskustelu. Tärkeää on selvittää poissaolojen taustalla olevia tekijöitä ja löytää yhdessä keinoja koulunkäynnin ja koululäsnäolon vahvistamiseksi.

Koululäsnäolo rakentuu ennen kaikkea arjen pienistä kohtaamisista: **oppilaan tervehtimisestä, kuuntelemisesta, kannustamisesta, turvallisuuden vahvistamisesta ja kokeemuksesta, että kouluun on hyvä tulla juuri sellaisena kuin on.** Tammelassa ProVaka- ja ProKoulu -toiminta tukevat tätä työtä. Koululäsnäoloa tukee se, että oppilaalla on mahdollisuus vaikuttaa omaan koulupäiväänsä. Muun muassa ProKoulun palkitsemisjärjestelmä on esimerkki oppilaiden vaikutusmahdollisuuksista Tammelan kunnassa. Oppilaat pääsevät itse ehdottamaan, miten ProKoulu-mallin mukaisesta hyvästä käyttäytymisestä palkitaan.

Esiopetukseen kiinnittyminen ja kasvatusyhteistyö

Esiopetuksessa toteutetaan kokopäiväpedagogiikkaa, jolla tarkoitetaan sitä, että lapsen oppimista, kasvua ja hyvinvointia tuetaan kaikissa päivän tilanteissa, ei vain erikseen järjestetyissä esiopetustuokioissa. Esiopetukseen kiinnittymistä ja kasvatusyhteistyötä tuetaan yhte-nevästi koulun kanssa.

Oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Esiopetuksessa poissaoloihin puututaan jo varhaisessa vaiheessa. Tämä toimintatapa tukee lasta ja perhettä siirtymävaiheessa koulun puolelle. Jo esiopetuksessa poissaoloihin puuttuminen yhtenäistää tammelalaisen lapsen kasvatustalustalle kiinnittymistä, jossa varhaiskasvatus ja perusopetus koetaan yhteisenä jatkumona.

Turvallisen olon rakentaminen

Turvallinen ja luottamuksellinen suhde oppilaan, opettajan ja kasvatushenkilöstön välillä on yksi merkittävimmistä esiopetukseen ja kouluun kiinnittymistä vahvistavista tekijöistä. Kun oppilas kokee tulevaisuuden kohdatuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi, vahvistuu hänen kokemuksensa siitä, että hän kuuluu luokkaan ja kouluyhteisöön.

Turvallisuuden rakentaminen syntyy usein pienistä, arkisista teoista. **Tervehtiminen, katsekontakti, kuunteleminen, kannustaminen ja myönteisen palautteen antaminen** kertovat oppilaalle, että hänet huomataan ja hänen läsnäolollaan on merkitystä.

Jokainen kohtaaminen on mahdollisuus vahvistaa oppilaan kokemusta **turvasta, hyväksynnästä ja kuulumisesta.** Myönteinen ja arvostava vuorovaikutus voi olla erityisen tärkeää oppilaalle, jolle kouluun tuleminen tai siellä olo tuntuu vaikealta. Tammelan kouluissa on opetettu oppilaita ProKoulu-mallin mukaisesti kohtaamaan kanssaaoppijoita ja aikuisia esimerkiksi tervehtimisen osalta sekä korostettu toisen kuuntelemisen tärkeyttä. Näillä toimilla oppilaat kokevat olevansa hyväksytyksi kouluyhteisöissään.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen suunnitelmallinen harjoittelu

Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat **opittavia taitoja**, joilla voidaan harjoitella ja vahvistaa ryhmään kuulumista esiopetuksessa ja koulussa. Tunnetaidoilla tarkoitetaan kykyä tunnistaa, nimetä, ymmärtää, ilmaista ja säädellä omia tunteita. Vuorovaikutustaitoihin puolestaan

kuuluvat toisten kuunteleminen, ajatusten ja kokemusten jakaminen, toisen näkökulman huomioiminen sekä yhdessä toimiminen.

Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeä sekä esiopetuksen että koulun kasvatustehtävää. Niitä harjoitellaan eri oppiaineissa, mutta yhtä merkityksellistä on taitojen harjoittelu **päivän tavallisissa kohtaamisissa ja arjen tilanteissa**. Esiopetuksen ja koulun toimintakulttuuri tarjoaa jatkuvasti mahdollisuuksia harjoitella esimerkiksi kuuntelemista, tunteiden säätelyä, ristiriitojen ratkaisemista, toisten huomioimista ja rakentavaa keskustelua. Tammelassa on tehty myös tunnetaito ops, joka osaltaan toimii tunnetaitokasvatuksen ”punaisena lankana”. Linkki tunnetaito-ops:iin: <https://peda.net/id/1cee9fcc04c>

Esiopetuksen ja koulun aikuiset toimivat oppilaille **vuorovaikutuksen malleina**. Rauhallinen, kunnioittava ja ystävällinen kohtaaminen sekä aidosti kuunteleva läsnäolo näyttävät oppilaille, millaista hyvää vuorovaikutusta on mahdollista rakentaa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen tukee myös kiusaamisen ehkäisyä ja turvallisen kouluympäristön rakentamista.

Yksiköissä on ProKoulun ja –Vakan myötä **yhteinen ja suunnitelmallinen rakenne tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelulle**. Yhteisöllinen opiskeluhoito ja muut kouluyhteisön hyvinvointia tukevat rakenteet vahvistavat myönteistä, turvallista ja yhteisöllistä toimintakulttuuria. Turvallinen ja kannustava ilmapiiri tukee sekä **opettajan ja oppilaan välistä että oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta**. Samalla se vahvistaa oppilaan kokemusta omasta pystyvyydestään, osallisuudestaan ja kuulumisestaan kouluyhteisöön. Nämä kokemukset ovat keskeisiä myös kouluun kiinnittymisen ja koululäsnäolon näkökulmasta.

Tarvittaessa oppilaalle tarjotaan **yksilöllistä tai pienryhmässä toteutettavaa tukea** tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Tavoitteena on auttaa oppilasta löytämään toimivia keinoja tunteiden säätelyyn, vuorovaikutustilanteisiin ja ristiriitojen ratkaisemiseen sekä vahvistaa hänen kokemustaan siitä, että hän pystyy toimimaan osana kouluyhteisöä.

Kodin ja koulun yhteistyö sekä koululäsnäolon tukeminen

Oppilaan hyvinvoinnin, oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen on **koulun ja huoltajien yhteinen tehtävä**. Avoin, luottamuksellinen ja toimiva yhteistyö kodin ja koulun välillä vahvistaa turvallista toimintakulttuuria ja tukee oppilaan myönteistä kouluun kiinnittymistä.

Yhteistyötä on tärkeää rakentaa ja ylläpitää **jo ennen mahdollisten haasteiden ilmaantumista**. Säännöllinen yhteydenpito, kuulumisten vaihtaminen ja myönteisen palautteen välittäminen luovat pohjaa luottamukselle. Ensimmäisellä luokalla oppilas, huoltajat ja luokanopettaja pitävät vanhempainvartin heti lukuvuoden alussa, jotta koulun käytännöt ja toimintatavat tulevat perheille tutuiksi. Tämä tukee kodin ja koulun välistä yhteistyötä, kun yhteydenpito aloitetaan heti kouluvuoden alussa. Kun yhteistyö on sujuvaa ennestään, on myös haastavissa tilanteissa helpompi etsiä yhdessä ratkaisuja ja sopia tarvittavista tukitoimista. Huoltajien osallistaminen kouluyhteisön toimintaan, tapahtumiin ja yhteiseen tekemiseen vahvistaa **kodin ja koulun välistä yhteyttä, keskinäistä ymmärrystä ja luottamusta**. Samalla se tukee oppilaan kokemusta siitä, että koulu on yhteinen ja turvallinen yhteisö.

Koululäsnäolo ja poissaolot

Oppilaalla on oikeus saada opetusta ja velvollisuus osallistua opetukseen. **Poissaolo koulusta on perusteltua esimerkiksi sairauden vuoksi tai silloin, kun koululta on myönnetty siihen lupa.** Sairauspoissaolosta huoltaja ilmoittaa koululle koulun käytännön mukaisesti, esimerkiksi Wilman kautta. Muuhun kuin sairauteen perustuva poissaolo edellyttää koululta myönnettyä lupaa ja sen tulee perustua perusteltuun syyhyn. Jos oppilas on poissa ilman huoltajan ilmoitusta, on luokanopettajan oltava yhteydessä kotiin saman päivän aikana.

Ennalta tiedossa olevan poissaolon aikana **huoltajan vastuulla on huolehtia** siitä, että oppilas pysyy mahdollisuuksien mukaan opinnoissaan mukana ja selvittää koululta poissaolon aikana tehtävät koulutehtävät. Koulu tukee oppilaan koulunkäyntiä ja oppimista myös poissaolojen jälkeen, mutta huoltajan tulee ennakoon sovitun poissaolon yhteydessä huolehtia siitä, että oppilas etenee opinnoissaan. Koulu ei lähtökohtaisesti järjestä erillistä tukiopetusta huoltajan pyytämän lomamatkan tai muun vapaaehtoisen poissaolon vuoksi.

Koululäsnäolon tukemisessa tavoitteena on aina ennaltaehkäisy, varhainen yhteistyö ja oppilaan yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Kun poissaoloja alkaa kertyä tai koulunkäyntiin liittyy huolta, asia otetaan mahdollisimman varhain puheeksi yhdessä oppilaan ja huoltajien kanssa poissaolomallin mukaisesti. Poissaolojen lisääntymiseen voidaan usein havaita viitteitä jo ennen kuin poissaoloja alkaa kertyä runsaasti. Oppilaan **voinnissa, käyttäytymisessä ja arjen sujumisessa tapahtuvat muutokset** voivat kertoa siitä, että koulunkäynti kuormittaa tai jokin muu asia vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa.

Poissaolojen lisääntymistä ennakoivat merkit kotona

Varhaisiin merkkeihin on tärkeää reagoida ajoissa. Kun huolta herää, asiasta kannattaa keskustella oppilaan kanssa ja tarvittaessa olla yhteydessä huoltajiin sekä koulun opiskeluhuoltoon. Kotona huolta voivat herättää esimerkiksi:

- Aamuisin lähteminen vaikeutuu tai aiheuttaa voimakasta vastustusta.
- Fyysiset oireet lisääntyvät, kuten vatsakipu, päänsärky, pahoinvointi tai poikkeava väsymys erityisesti koulupäivien yhteydessä.
- Ärtynisyys, kiukkuisuus tai vetäytyminen lisääntyvät ja käytös muuttuu aiemmasta.
- Lapsi pyytää toistuvasti lupaa jäädä kotiin tai löytää syitä välttää koulu/esiopetuspäivää.
- Ahdistuneisuus lisääntyy, joko yleisesti tai erityisesti esikouluun/kouluun, suoriutumiseen tai sosiaalisiin tilanteisiin liittyen.
- Lapsi alkaa vältellä sosiaalisia tilanteita, ryhmätilanteita tai koulun yhteisiä tapahtumia.
- Kaverisuhteissa tapahtuu muutoksia, kuten ystävyysuhteiden katkeamista, yksinäisyyttä tai ristiriitojen lisääntymistä.
- Oppilas hakeutuu entistä enemmän koulun ulkopuolisiin toimintoihin, jotka tuntuvat koulunkäyntiä palkitsevammilta tai helpommilta.
- Huolet ja pelot lisääntyvät tai oppilas vaikuttaa tavallista huolestuneemmalta.
- Oppilaassa havaitaan mielialan laskua, alakuloisuutta tai kiinnostuksen vähenemistä aiemmin mielekkäisiin asioihin.

Yksittäinen merkki ei vielä tarkoita, että poissaolot tulevat lisääntymään. Olennaista on kiinnittää huomiota **muutoksiin oppilaan tavallisessa toiminnassa ja niiden pitkittymiseen.**

Poissaolojen lisääntymistä ennakoivat merkit esiopetuksessa ja koulussa

Oppilaan voinnissa, käyttäytymisessä tai koulunkäynnissä voi ilmetä jo varhain merkkejä siitä, että poissaolot ovat lisääntymässä. **Muutoksiin on tärkeää reagoida mahdollisimman varhain.** Havaintojen taustalla olevia syitä tulee selvittää yhdessä oppilaan ja tarvittaessa huoltajan kanssa. Tarvittaessa koulun opiskeluhoito otetaan mukaan jo varhaisessa vaiheessa, jotta oppilaan tarvitsema tuki voidaan käynnistää ennen tilanteen vaikeutumista.

Huolta voivat herättää esimerkiksi:

- Selkeä muutos oppilaan käyttäytymisessä, toiminnassa tai olemuksessa.
- Poissaolojen toistuminen tietyinä viikonpäivinä, tiettyyn aikaan päivästä tai tietystä oppiaineesta.
- Poissaolojen äkillinen lisääntyminen tai poissaolojen pitkittyminen.
- Toistuvat myöhästymiset tai vaikeudet saapua kouluun ajoissa.
- Vaikeudet osallistua tietyille oppitunneille tai toistuva haluttomuus mennä tiettyyn oppituntiin.
- Fyysiset oireet, kuten vatsakipu, päänsärky, pahoinvointi tai muu toistuva oire erityisesti koulupäivien yhteydessä.
- Itkuisuuden, alakuloisuuden tai vetäytyneisyyden lisääntyminen.
- Koulun sosiaalisten tilanteiden välttely tai niihin liittyvä pelko.
- Kokeiden, esitelmien tai muiden arviointitilanteiden välttely, pelko tai voimakas jännittäminen.
- Oppilaan kertomat huolet, pelot tai kielteiset kokemukset, jotka liittyvät kouluun, oppimiseen tai kouluyhteisöön.

On tärkeää tarkastella muutoksia kokonaisuutena. Yksittäinen havainto ei välttämättä tarkoita poissaolo-ongelman riskiä, mutta **useiden merkkien ilmetessä tai muutoksen jatkuessa asia on hyvä ottaa nopeasti puheeksi.**

2.4.2 Koulupoissaolojen seuranta

Kuva 2. Poissaolo-luokitukset

Koulupoissaoloja seurataan Tammelassa Wilman tuntimerkintä-työkalun avulla seuraavien luokituksen mukaan. Huoltaja voi ilmoittaa lapsen poissaolon terveydellisestä syystä tai muun selvitetystä syystä Wilman kautta. 1-5 päivän poissaoloa huoltaja voi hakea vapautus koulutyöstä -lomakkeella hyvissä ajoin ennen poissaoloaikaa. 1-5 päivän vapautuksen voi myöntää luokanvalvoja, pidemmän vapautuksen koulutyöstä myöntää rehtori.

Luokanopettaja/-valvoja merkitsee poissaolot Wilmaan kirjaten samalla poissaolon luokituksen yllä olevan taulukon mukaan.

Poissaolojen kertymistä seuraa ensisijaisesti luokanopettaja tai luokanvalvoja. Alla olevan taulukon mukaan huoltajille sekä luokanopettajalle/-valvojalle lähtee Wilmasta automaattiviesti poissaolojen kertymisestä. Poissaolot ilmoitetaan tunteina.

Vuosi-luokka	Poissaolo-raja 1	Poissaolo-raja 2	Poissaolo-raja 3
1	38	76	152
2	40	80	160
3	44	87	175
4	46	91	182
5	48	95	190
6	49	99	198
7-9	57	114	228

Taulukko 4. Poissaolojen huoliajat tuntia/vuosiluokka.

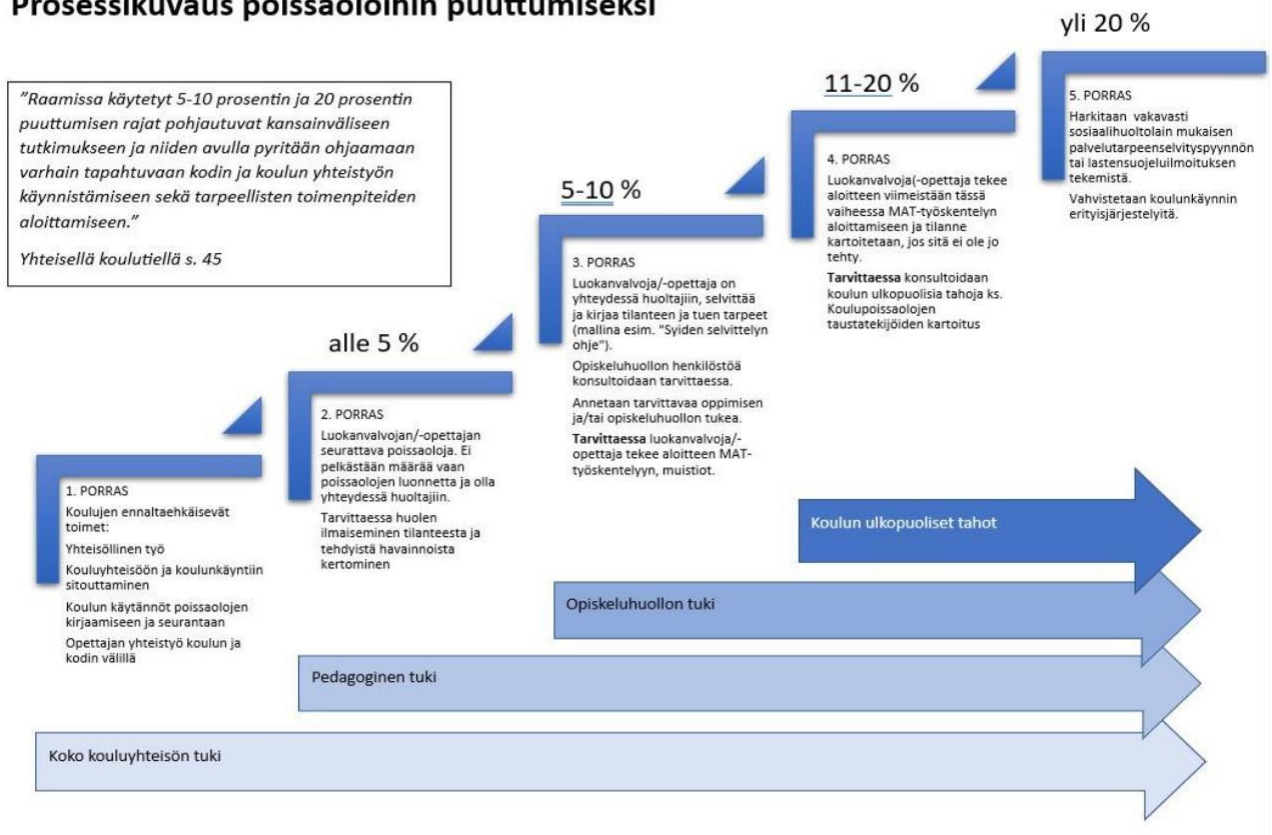
2.4.3 Koulupoissaoloihin puuttuminen

Koulupoissaoloihin puuttumista on mallinnettu portaittain siten, että puuttuminen on sitä intensiivisempää, mitä enemmän poissaoloja on. Poissaolorobotin lähettäessä ensimmäisen viestinsä (poissaolomäärän ylittäessä ensimmäisen rajan (5%)), lähtee huoltajille ja luokanopettajalle/-valvojalle automaattinen viesti poissaolomäärästä ja laaduista. Opettajan

velvollisuus on tarkistaa poissaolojen määrä ja laatu ja tarpeen mukaan toimia poissaolojen vähenemiseksi. Opettaja kirjaa tarpeelliset toimet Wilman varhaisen puuttumisen -lomakkeeseen.

Poissaolojen lisääntyessä, yleensä myös tarve koulun ulkopuolisten toimijoiden tuelle ja perheen kanssa työskentelylle kasvaa. Opiskeluhoitoryhmä toimii luokanopettajien ja –valvojien tukena poissaolojen seurannassa. **Mikäli poissaoloa ei ole selvitetty, kotiin ollaan yhteydessä ensisijaisesti puhelimitse jo samana päivänä.** Tarvittaessa ollaan yhteydessä huoltajien lisäksi, kuraattoriin, kouluterveydenhuoltoon tai sosiaalitoimeen alla olevan prosessikuvauksen mukaisesti.

Prosessikuvaus poissaoloihin puuttumiseksi

Kuva 3. Seutukunnallinen poissaoloihin puuttumismalli

2.5 Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden pähteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Tupakointi on kielletty kaikkien perusopetusta antavien koulujen sisä- ja ulkotiloissa. (Tupakkalaki 74 §)

Kaikkien tupakan vastikkeiden tuominen kouluihin ja oppilaitoksiin on kielletty perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla. Rehtori tai koulun opettaja saa ottaa tupakan vastikkeen oppilaalta tai opiskelijalta haltuunsa. Haltuunotossa ei saa

käyttää voimakeinoja eikä oppilaan tavaroita saa tarkistaa, esimerkiksi ottaa tuotteita repusta tai tämän käytössä olevasta kaapista.

Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonkin hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen, ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. (POL 29 § 2 mom.)

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista. (POL 36 d §)

Koulun opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, sellaisen 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden tai aineiden haltuun ottamiseksi, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta, jos tällaisen esineiden tai aineiden hallussa pito on ilmeistä ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole. (POL 36 e § 1, 2 – 5 mom.)

Edellä 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden ja aineiden luovutetaan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos oppilaalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan. (POL 36 g § 2, katso myös 1, 3 – 4 mom.)

2.5.1 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö on lakisääteistä toimintaa ja perustuu mm. ehkäisevän päihdetyön lakiin, alkoholilakiin ja tupakkalakiin. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa ja päihdehaittoja sekä edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kunnan kaikki työntekijät toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä omalla työkentällään. Tammelan kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on hyvinvointikoordinaattori. Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa seutukunnallinen [ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma, EHKÄPÄ](#). Oppilaille järjestetään päihdekasvatusta opetussuunnitelman mukaisesti.

2.5.2 Toimintamalli päihteidenkäyttöä ja/tai hallussapitoa havaittaessa

Mikäli oppilas on kouluaikana tai koulumatkalla päihtynyt, tai hänen hallustaan löydetään tupakkaa, alkoholia tai huumeita, otetaan viipymättä yhteys huoltajiin sekä Ankkuri-tiimiin (poliisi, sosiaalityöntekijä, sairaanhoitaja) ja asiasta tehdään koululta lastensuojeluilmoitus. Ankkuri-tiimi kirjaa asiasta lisäksi lastensuojeluilmoituksen. Tämän lisäksi muut mahdolliset seuraukset on kirjattu järjestyssääntöihin.

2.6 Esiopetus- ja kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastukset

Terveydellisten olojen tarkastus tehdään kolmen vuoden välein (Terveystieteiden tutkimuslaki 16§). Ympäristöterveydenhuollon edustaja organisoii tarkastuksen ja siitä laaditaan raportti ja

todetuista korjaamistarpeista laaditaan suunnitelma. Puutteiden korjaamista seurataan vuosittain.

Kouluterveyskyselyjen (THL) tuloksia kouluympäristön osalta tulee hyödyntää tarkastuksessa. Kouluterveyskyselyt ovat kahden vuoden välein.

Terveystieteiden olojen tarkastus tehdään kolmen vuoden välein (Terveystieteidenhuoltolaki 16 §)

Ympäristöterveydenhuollon edustaja organisoi tarkastuksen, jossa ovat mukana ympäristöterveydenhuollon edustaja, rehtori tai päiväkodin johtaja, kouluterveydenhoitaja- ja/tai lääkäri, työterveyshuollon edustaja, työsuojelun edustaja ja kiinteistöhoitaja.

Kouluterveyskyselyjen (THL) tuloksia kouluympäristön osalta tulee hyödyntää tarkastuksessa. Tarkastuksen tulokset kirjataan, ja niiden tuloksia hyödynnetään yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä. Rehtori tai päiväkodin johtaja yhteistyössä tarkastusryhmän kanssa seuraa sovittujen korjaus- ja muutostoimenpiteiden toteutumista.

3. Yksilökohtainen opiskeluhoolto

Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon sisältyvät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut – esiopetuksessa neuvolaterveydenhuollon palvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Tarvemmin esiopetuksen yksilökohtaisesta opiskeluhoollosta kerrotaan kappaleessa 3.5.

Siihen kuuluu myös monialainen asiantuntijaryhmä, joka kootaan tapauskohtaisesti oppilaan tueksi. Myös opetuksen ja koulutuksen tueksi järjestettävät sosiaali- ja terveysterveystoimet erityisoppilaitoksissa ovat osa yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuutta.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti.

Asian käsittely myös yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suulliseen suostumukseen, joka kirjataan Wilma-muistioon, esiopetuksessa Päikkyyh. Asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhoollon yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

3.1 Ohjautuminen opiskeluhoolltopalveluihin

Oppilas voi tulla opiskeluhoolltopalveluiden asiakkuuteen oman, huoltajien tai koulun aikuisen ohjaamana. Kouluterveydenhuollon määräämääräaikaistarkastuksiin kutsutaan vuosittain. Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen toteuttaminen edellyttää suostumusta. Monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa toteutetaan 14 §:n 4 momentissa tarkoitettussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja siitä laaditaan opiskeluhoolltokertomus siten kuin 20 §:ssä säädetään.

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhoolltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhoolltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Oppilas- ja opiskelijahuollolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- Yksittäisen oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot,
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa,
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa,
- asian aihe ja vireille panija,
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset,
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet,

- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Opiskeluhuoltokertomukset sekä muut opiskeluhuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä oppilasta koskevat asiakirjat tallennetaan opiskeluhuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Opiskeluhuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Opiskeluhuoltokertomus laaditaan Wilman muistio -välilehdelle oppilaskohtaisesti. Opetuksen järjestäjän rekisterin ylläpitäjäpitäjä on Tammelan kunta ja rekisterin vastuuhenkilö sivistysjohtaja.

3.2 Tarvittava opiskeluhuollon järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetuksen osallistumisen epäämisen yhteydessä

Opetuksen epäämisestä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Opetuksen epääminen tulee kirjata. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa opetuksesta epäämisen jälkeen.

Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

3.3 Yhteistyö kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa

Huoltajan kirjallisella suostumuksella laajaan terveystarkastukseen 1., 5. ja 7.–8. luokilla sisällytetään opettajan arvio oppilaan selviämisestä ja hyvinvoinnista koulusta. Arviossa ovat terveyden ja sairaanhoidon tai tuen tarpeen arvioimiseksi sekä järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot. Tiedon keräämisessä käytetään THL:n ja opetushallituksen yhdessä laatimia lomakkeita.

3.4 Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen koulussa

Vanhempien tehtävä on kertoa koulussa lapsen opettajalle ja koulunkäynninohjaajalle lapsen sairauksista ja niiden hoidosta. Lapsen sairaus saattaa vaatia erityistoimenpiteitä, mutta järjestelyt on aina sovittava koulussa lapsi- ja perhekohtaisesti yhteistyössä kodin ja koulun kanssa. Kanta-Hämeen hyvinvointialue ja seudun kunnat ovat yhteistyössä laatineet lääkehoitosuunnitelman esi- ja perusopetukseen.

Kun lapsella on vakava tai pitkäaikainen sairaus, on koulussa sovittava hoitoneuvottelu, johon osallistuvat huoltajien, kouluterveydenhoitajan, opettajan ja koulunkäynninohjaajan lisäksi tarvittaessa erikoissairaanhoidon edustaja. Hoitoneuvottelussa tarkastellaan ja selvitetään lapsen selviytymistä koulussa ja hänen mahdollisesti vaatimiaan erityisjärjestelyjä (mm. voiminnan seuranta, lääkitys) sekä kirjataan hoitoneuvottelun tulos erilliseen sopimukseen. Hoitoneuvottelua voi ehdottaa koulun henkilöstö, kun lapsen voinnissa ja jaksamisessa tapahtuu havaittavia muutoksia.

Jokaisen aikuisen on velvollisuus auttaa parhaan kykynsä mukaan, jos lapselle koulussa tulee hätätilanne, kuten esimerkiksi epilepsiakohtaus, insuliinisokki tai vakava allerginen reaktio. Terveystieteiden ammattilaisen tietämystä tai taitoa ei silloin edellytetä.

Kouluruokailussa otetaan huomioon erityisruokavaliot (mm. allergiat, uskonnolliset ja eettiset syyt) ja niiden järjestämiseksi huoltaja ottaa yhteyttä kouluterveydenhoitajaan. Tämä toimitetaan valmistuskeittiölle huoltajan antamien tietojen mukaisesti täytetyn erityisruokavaliokaa-vaakkeen. Tiedot päivitetään laajoissa terveystarkastuksissa tai tilanteen muuttuessa.

Kouluterveydenhuoltoon ei kuulu varsinainen sairaudenhoito, paitsi ensiapu koulutapaturmissa ja ensihoito-ohjeet sairastuneille.

Tyypillisiä pidempiaikaisia lääkitystarpeita koulussa ovat diabeetikoiden lääkityksen järjestäminen. Koulussa noudatetaan alueellista lääkehoitosuunnitelmaa.

Tavallisia ovat myös ensiapuun tarkoitetut lääkitykset esimerkiksi vaikeasti allergisilla, astmaattikoilla tai epileptikoilla. Myös muut pitkäaikaissairaudet voivat edellyttää lääkitsemistä koulupäivän aikana. Usein työntekijän tehtävänä on annostella huoltajan toimittama lääkeannos, mikäli se on tarkoitettu koulussa tai aamu- ja iltapäivätoiminnassa otettavaksi. Tällöin ohjeesta ja lääkkeen toimittamisesta vastaa ensi sijassa huoltaja ja lääkkeen antamisesta toimintayksikön työntekijä.

Eettisistä syistä johtuvista erityisruokavalioiden sovitaan tapauskohtaisesti.

Huoltajien tulisi tiedottaa opettajan ja ohjaajan lisäksi myös kouluterveydenhoitajaa, jos lapselle tulee/ ilmenee pitkäaikaissairaus.

3.5. Yksilökohtainen opiskeluhoito esiopetuksessa

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan esiopetuksessa yksittäiselle lapselle annettavia neuvolaterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa. Yksilökohtaisen opiskeluhoollotyön tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia, oppimista, kasvua, kehitystä ja terveyttä yhdessä huoltajien kanssa. Esiopetuksen opiskeluhoollotyö on osa oppimisen tuen kokonaisuutta.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus neuvolan terveydenhoitajan, opiskeluhoollon psykologin ja kuraattorin palveluihin. Edellä mainitut palvelut ovat perheille vapaaehtoisia. Lapselle ja huoltajalle järjestetään mahdollisuus keskusteluun viimeistään seitsemäntenä esiopetuksen työpäivänä sen jälkeen, kun huoltaja on sitä pyytänyt. Jos asia on kiireellinen,

keskustelu on järjestettävä samana tai seuraavana esiopetuspäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori.

Lapsella on yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa ikänsä ja kehitystasonsa mukainen itsenäinen asema. Esiopetuksessa on lähtökohtana, että huoltaja on mukana lastaan koskevissa asioissa. Opiskeluhuoltoon liittyvän tuen tarjoamiseksi voidaan tapauskohtaisesti koota monialainen asiantuntijaryhmä oppilaan tueksi. Yksilökohtainen opiskeluhuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen toteuttaminen edellyttää huoltajan suostumusta.

Lapsi ohjautuu opiskeluhuoltopalveluihin huoltajien tai esiopetuksen aikuisten aloitteesta ja/tai lapsen omasta tarpeesta. Jos lapsella on hoitoa vaativa sairaus tai erityisruokavalio, näissä asioissa toimitaan yhtenevästi koulun kanssa.

4. Yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

4.1 Opiskeluhuollon yhteistyön järjestäminen esiopetuksessa lasten ja koulussa oppilaiden sekä heidän huoltajiensa kanssa

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa. Yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä suunnitellaan yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa. Oppilaskunnan edustajat osallistuvat opiskeluhuoltosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä voi tarvittaessa olla huoltaja- tai oppilasedustus.

Yksilökohtaisen opiskeluhuoltotyön suunnittelu tapahtuu aina yhdessä huoltajan ja oppilaan kanssa. Oppilas, huoltaja, opettaja tai opiskeluhuollon palveluiden edustaja sopivat yhdessä ketkä osallistuvat monialaisen asiantuntijaryhmän kokoukseen. Oppilas on mukana kokouksessa, mikäli se on mahdollista ja katsotaan tarpeelliseksi.

4.2 Koulun ja esiopetuksen opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä

Koulun ja esiopetuksen henkilöstö perehdytetään yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatapoihin, vastuisiin ja käytänteisiin. Perehdytyksessä huomioidaan erityisesti opiskeluhuoltosuunnitelma, poissaoloihin puuttumisen toimintamallit, turvallisuuteen liittyvät ohjeet sekä muut lasten ja oppilaiden hyvinvointia tukevat yhteiset toimintatavat. Uudet työntekijät perehdytetään yksikön käytänteisiin työsuhteen alkaessa, ja toimintamalleja käydään koko henkilöstön kanssa läpi säännöllisesti.

Henkilöstön osaamista ja koulutustarpeita arvioidaan muun muassa kehityskeskusteluissa sekä yhteisissä henkilöstö- ja suunnittelupalavereissa. Havaittuihin osaamistarpeisiin vastataan koulutuksilla, yhteisellä perehdytyksellä ja tarvittaessa osaamisen päivittämisellä.

Jokaisessa yhteisössä huolehditaan riittävästä ensiapuosaamisesta sekä siitä, että tarvittavalla henkilöstöllä on ajantasaiset lääkehoitoluvat ja lääkehoidon toteuttamiseen tarvittava osaaminen. Henkilöstö perehdytetään yksikön turvallisuusohjeisiin sekä turvallisuus- ja pelastussuunnitelmiin. Turvallisuuteen liittyviä toimintamalleja käydään läpi säännöllisesti, ja niitä harjoitellaan käytännössä esimerkiksi poistumis- ja turvallisuusharjoituksissa.

Yhteisölliseen opiskeluhuoltoon liittyvää osaamista ylläpidetään ja kehitetään jatkuvasti. Henkilöstölle tiedotetaan toimintatapojen ja ohjeistusten muutoksista, ja yhteisiä käytänteitä arvioidaan sekä päivitetään tarpeen mukaan lukuvuoden aikana.

4.3 Opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö oppimisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä

Oppimisen tuen ja opiskeluhuollon yhteistyöllä edistetään lapsen ja oppilaan oppimista, esiopetukseen tai koulunkäyntiin osallistumista sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. Yhteistyötä tehdään lapsen tai oppilaan tarpeiden mukaisesti opetushenkilöstön, erityisopettajan, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Lapsi tai oppilas ja huoltaja osallistuvat yhteistyöhön asian ja tilanteen edellyttämällä tavalla.

Esiopetuksessa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa esiopetuksen henkilöstö. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa, suunnittelussa ja toteuttamisessa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Monialaisen yhteistyön tarve korostuu erityisesti silloin, kun esiopetuksen tukitoimet eivät yksin riitä vastaamaan lapsen kokonaistilanteeseen tai tilanteeseen liittyä huolta lapsen terveydestä tai sosiaalisesta hyvinvoinnista.

Perusopetuksessa oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeen arvioinnista vastaavat oppilaan opettajat. Tarvittaessa arviointiin ja tuen suunnitteluun osallistuvat opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvä monialainen yhteistyö opiskeluhoitopalvelujen kanssa ei itsessään ole yksilökohtaista opiskeluhoitoa, vaan yhteistyöhön osallistuvat tapauskohtaisesti ne ammattilaiset, joiden tehtäviin oppilaan tuen suunnittelu tai toteuttaminen kuuluu.

Joustavassa perusopetuksessa opiskeluhuollon kanssa tehtävällä yhteistyöllä tuetaan oppilaan koulunkäyntiä, opiskeluun kiinnittymistä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Yhteistyötä tehdään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti opetushenkilöstön, opiskeluhoitopalvelujen, huoltajien ja tarvittaessa muiden oppilaan kanssa työskentelevien tahojen kanssa.

Sairaalaopetusta tarvitsevan lapsen tai oppilaan kohdalla tehdään yhteistyötä esiopetuksen tai oppilaan oman koulun, sairaalaopetuksen, opiskeluhoitopalvelujen, huoltajien sekä tarvittaessa muiden lapsen tai oppilaan hoidosta ja kuntoutuksesta vastaavien tahojen kanssa. Yhteistyöllä tuetaan opetuksen jatkuvuutta ja lapsen tai oppilaan hyvinvointia sekä sujuvia siirtymiä sairaalaopetukseen ja takaisin omaan esiopetus- tai kouluyhteisöön.

Yhteistyössä huomioidaan salassapitoa, tietojen luovuttamista ja suostumusta koskevat säännökset. Mikäli lapsella tai oppilaalla ilmenee oppimisen tuen lisäksi opiskeluhoollollisen tuen tarvetta, hänet ohjataan tarvittavien opiskeluhoitopalvelujen piiriin.

4.4 Yhteistyö muiden lasten ja oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Keskeistä koulun ja esiopetuksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa toteutettavassa yhteistyössä on varmistaa oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Koulu ja esiopetus tekevät tarvittaessa yhteistyötä muun muassa terveydenhuollon, sosiaalitoimen, seurakunnan, poliisin ja nuorisotoimen kanssa.

Perusopetus ja nuorisopalvelut tekevät yhteistyötä lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisen kasvun ja kehittymisen turvaamiseksi. Kouluilla vahvistetaan oppilaiden osallisuutta, yhteisöllisyyttä, kaveritaitoja ja kouluviihtyvyyttä. Yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla. Yhteistyössä huomioidaan lapsen ja nuoren ikä, kehitystaso ja yksilölliset tarpeet.

Lastensuojelulain 25 § mukaisesti esi- ja perusopetuksen henkilöstö on velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen, mikäli he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoitus on kiireellisissä tilanteissa tehtävä viipymättä. Opiskeluhuollon kuraattori voi olla tukena kiireellisyysarvion tekemisessä. Kiireellisissä tilanteissa yhteyttä voi ottaa myös suoraan sosiaalipäivystykseen. Kiireettömässä tilanteessa on hyvä ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä konsultoida opiskeluhuollon kuraattoria, ottaa huoli puheeksi perheen kanssa, sekä kertoa mahdollisesta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Työntekijä voi vaihtoehtoisesti ottaa yhteistyössä huoltajan kanssa yhteyden sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen.

Lastensuojelulain 25 §:n 3 momentin mukaan edellä mainitulla henkilöstöllä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu seksuaalirikos tai sellainen henkeen ja terveyteen kohdistuva teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Tällaisia tekoja ovat mm. pahoinpitely (rikoslain 21 luvun 5 §), törkeä pahoinpitely (rikoslain 21 luvun 6 §), naisten sukuelinten silpominen (rikoslain 6 b §), naisten sukuelinten silpomisen valmistelu (rikoslain 6 c §) ja heitteillepano (rikoslain 21 luvun 14 §).

Sosiaalihuollon/lastensuojelun työntekijä voidaan pyytää mukaan yksilökohtaisen opiskeluhuollon toteuttamiseksi koottuun monialaiseen asiantuntijaryhmään/Oma-tiimiin oppilaan huoltajan/laillisen edustajan luvalla. Koulujen, esiopetusyksiköiden ja opiskeluhuollon työntekijät tekevät yksittäisten oppilaiden osalta verkostoyhteistyötä myös erikoissairaanhoidon henkilöstön kanssa oppilaan huoltajan/laillisen edustajan luvalla.

Poliisi on koulujen tärkeä yhteistyökumppani. Poliisin rooliin kuuluu mm. laillisuuskasvatustuntien pitäminen. Poliisin rooliin sisältyvät lisäksi myös puhutukset, huoltajayhteistyö (vanhempainillat) ja ennalta estävä toiminta. Poliisilla on kykyä tehdä interventioita sekä yksilö- että ryhmätasolla. Kanta-Hämeen alueella poliisi toimii osana Ankkuri-toimintaa.

4.5 Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Opiskeluhuollon toiminnasta, oppilaan oikeuksista ja käytettävissä olevista opiskeluhoito- ja palveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhollosta, tulee antaa tietoa oppilaille, huoltajille ja muille yhteistyötahoille.

Opiskeluhuollon palveluista, tapahtuneista muutoksista ja opiskeluhuollon toimintatavoista tiedotetaan yleisellä tasolla koulun ja esiopetusyksikön tilaisuuksissa ja tiedotteissa. Tiedottamisesta vastaa se taho, joka palvelua tarjoaa (koulu/esiopetusyksikkö) ja siitä sovitaan koulu- ja yksikkökohtaisesti.

Vuorovaikutus huoltajien kanssa on avointa, selkeää, suunnitelmallista, säännöllistä ja yhdenvertaista. Esiopetuksessa viestintä tapahtuu Päikyn kautta ja päivittäisissä kohtaamisissa, perusopetuksessa käytetään tällä hetkellä sähköistä tietojärjestelmää Wilmaa.

Opiskeluhuoltopalvelut, kuten kuraattori-, psykologi- ja kouluterveydenhuollon palvelut, kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin. Niihin liittyvät tiedot – esimerkiksi terveystiedot, elämäntilanne tai muut henkilökohtaiset asiat ovat salassa pidettäviä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja. Lainsäädäntö ohjaa tarkasti, mitä tietoja opiskeluhuollon ammattilaiset saavat käsitellä ja missä järjestelmissä.

Wilmaa voidaan käyttää tapaamisaikojen sopimiseen, mutta arkaluontoisia asioita ei tule kirjoittaa opiskeluhuollolle kohdennettuihin Wilma-viesteihin. Palveluiden osalta Wilma-viestinnässä kiinnitetään huomiota selkeäkielisyyteen ja mahdollistetaan maahanmuuttotautaisille perheille tulkkaukspalvelut sekä varmistetaan heidän tarvitsemansa ohjaustarpeet viestintävälineiden käytössä.

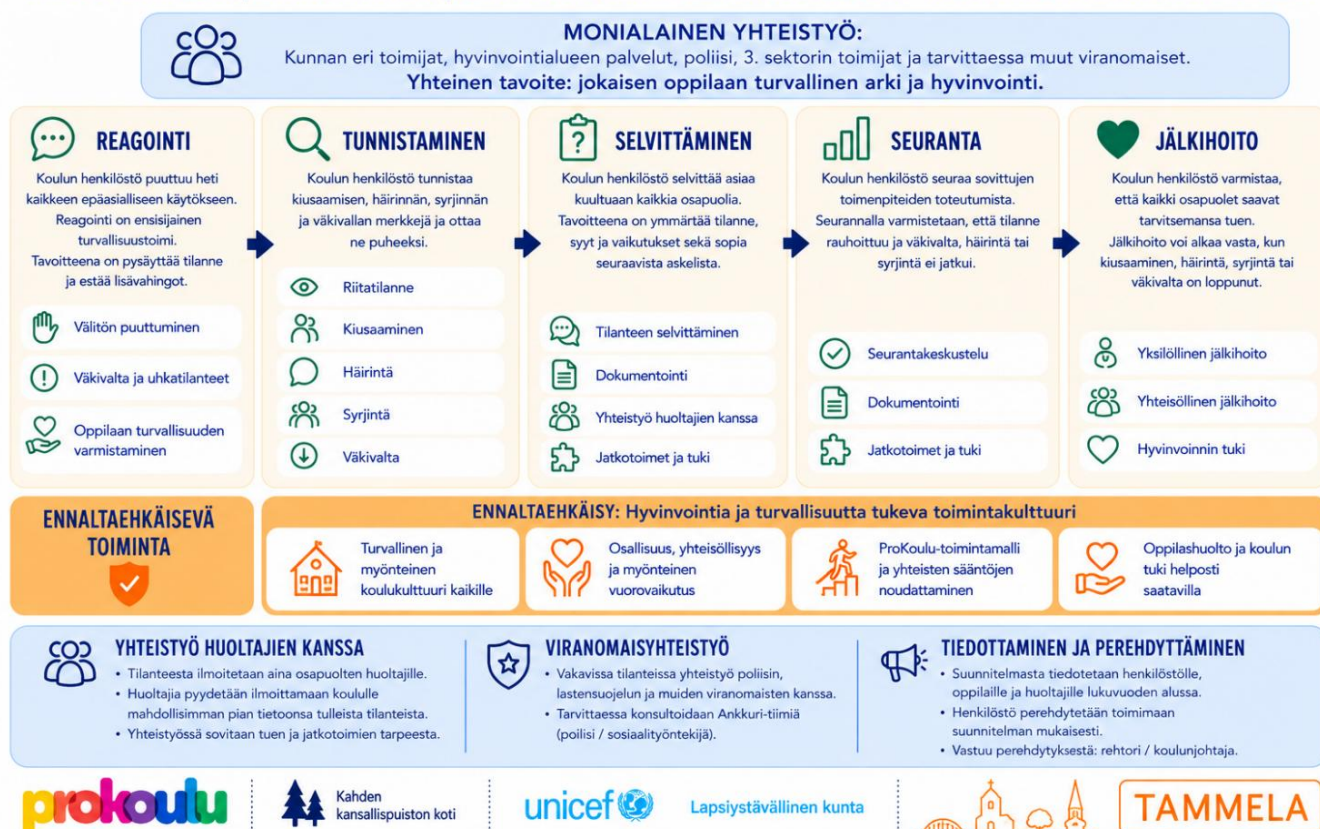
5. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Suunnitelmassa oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä huomioidaan sekä oppilaiden keskinäiset että oppilaiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet koulussa.

Esiopetuksessa hyödynnetään ProVaka toimintamallia ja kouluissa ProKoulu-toimintamallia osana kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisyä sekä turvallisen ja myönteisen toimintakulttuurin vahvistamista. ProVaka/ProKoulu-toimintamallin avulla vahvistetaan yhteisiä toimintatapoja, opetetaan ja harjoitellaan toivottua käyttäytymistä sekä tuetaan myönteistä vuorovaikutusta koko yhteisössä.

Kouluissa on laadittu prosessikaavio kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteiden selvittämiseksi ja niihin puuttumiseksi.

KIUSAAMISEN, HÄIRINNÄN, SYRJINNÄN JA VÄKIVALLAN VASTAINEN TOIMINTAMALLI

Kuva 4. Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan vastainen toimintamalli

5.1 Toimenpiteet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseen ja puuttumiseen

5.1.1 Ennaltaehkäisevä toiminta

Tammelan kunnan esiopetuksessa ja kouluissa ennaltaehkäisevää opiskeluhuoltotyötä toteutetaan osana arkea, opetusta ja kasvatusta sekä yhteistyössä oppilaiden, huoltajien ja eri ammattilaisten kanssa. Ennaltaehkäisevän toiminnan tavoitteena on edistää oppilaiden hyvinvointia, turvallisuutta, osallisuutta, viihtyvyyttä ja myönteisiä vuorovaikutussuhteita sekä tukea oppilaiden sujuvaa siirtymistä oppimispolun eri vaiheissa.

Ennaltaehkäisevää toimintaa ovat muun muassa tulevien ekaluokkalaisten kouluun tutustumispäivä sekä aktiivinen esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö. Yhteistyöllä tuetaan lasten sujuvaa siirtymistä esiopetuksesta kouluun, vahvistetaan tiedonkulkua ja edistetään lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimista koulun aloitusvaiheessa. Lisäksi järjestetään tulevien seitsemäsluokkalaisten tutustumispäivä keväällä ennen yläkouluun siirtymistä sekä huoltajailtoja ja muuta kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Oppilaiden ryhmäytymistä tuetaan ryhmäytymispäivillä sekä suunnittelemalla luokkien kokoonpanot moniammatillisesti ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä.

Työskentelyrauhaa, turvallisuutta ja koulussa viihtymistä edistetään koulussa ProKoulu -toimintamallin mukaisella toiminnalla sekä seurataan erilaisilla kyselyillä. Esiopetuksen puolella on myös käytössä vastaava toimintamalli, ProVaka. ProKoulun ja ProVakan avulla vahvistetaan yhteisiä toimintatapoja, opetetaan oppilaille toivottua käyttäytymistä ja tuetaan myönteistä toimintakulttuuria. Kyselyiden tuloksia hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä, ja tarvittaessa niiden perusteella toteutetaan kohdennettuja toimenpiteitä yhteisö-, ryhmä- tai yksilötasolla.

Oppilaiden osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja aktiivista toimijuutta vahvistetaan muun muassa oppilaskunta- ja kummioppilastoiminnan avulla. Tukioppilastoimintaa toteutetaan yläkoulussa. Lisäksi oppilaiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä tuetaan ohjatulla välituntitoiminnalla, jossa ohjaajina toimivat väkäreiksi koulutetut oppilaat.

Ennaltaehkäisevään opiskeluhuoltoon liittyvät myös esiopetuksen ja koulun rakenteelliset ratkaisut, kuten tarkoituksenmukaiset tilajärjestelyt, riittävä välituntivalvonta ja toimivat ryhmäkoot. Oppilaiden hyvinvointia ja kasvua seurataan yhteistyössä opettajien ja muun kasvatushenkilökunnan, oppilaan ja huoltajien kanssa käytävissä vuosittaisissa arviointikeskusteluissa. Terveystietojen terveystarkastukset toteutetaan kaikille oppilaille eri luokkatasoilla.

5.1.2 Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttuminen

Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puututaan suunnitelmallisesti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tilanteissa voidaan toteuttaa kohdennettua työskentelyä yksilö- ja yhteisötasolla esimerkiksi sosiaalisten suhteiden, vuorovaikutustaitojen ja ryhmässä toimimisen vahvistamiseksi. Kouluissa voidaan hyödyntää myös Kiva-koulu (kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma) ja Verso-toimintaa (vertaissovittelua oppilaiden välisten ristiriita- ja

konfliktitilanteiden selvittämisessä). Erilaisista kyselyistä saatua tietoa hyödynnetään myös kohdennettujen toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kiusaamistilanteissa toimitaan yhteisesti sovittujen toimintamallien mukaisesti. Tilanteet selvitetään, niihin puututaan ja niiden etenemistä seurataan sovitulla tavalla. Vakavissa tai pitkään jatkuneissa tilanteissa tehdään tarvittaessa yhteistyötä muiden viranomaisten ja ammattilaisten kanssa. Yhteistyötahona voi toimia esimerkiksi Ankkuri-tiimi, johon kuuluu poliisin, sosiaalihuollon ja psykiatrisen sairaanhoidon ammattilaisia.

5.1.3 Yksilökohtaiset toimenpiteet ja tuki

Yksilötasolla kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteita käsitellään keskustelemalla tilanteen osapuolten sekä tarvittaessa heidän huoltajiensa kanssa. Keskusteluissa pyritään selvittämään tapahtumat ja löytämään myönteisiä ja turvallisia toimintamalleja tilanteiden ratkaisemiseksi. Tarvittaessa osapuolia pyydetään kuvaamaan tapahtumat myös kirjallisesti.

Oppilaita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää vastaan sekä kertomaan havaitsemistaan tilanteista koulun aikuisille. Esi- ja perusopetuksen henkilöstö sekä heidän sijaisensa seuraavat oppilaiden käyttäytymistä ja ohjaavat sekä vahvistat turvallisia ja toisia kunnioittavia toimintamalleja. Oppilaille tehdään näkyväksi yhteiset käyttäytymisen periaatteet: en kiusaa, en lyö, en häiritse, en uhkaa enkä koske toiseen ilman lupaa.

Tarvittaessa oppilaan kanssa sovitaan konkreettisista tavoitteista käyttäytymisen muuttamiseksi. Tavoitteet ja mahdolliset sopimukset tehdään yhdessä oppilaan, huoltajan ja koulun henkilöstön kanssa. Sovittujen toimintatapojen toteutumista seurataan ja tilanteesta järjestetään tarvittaessa seurantakeskustelu tai -palaveri.

Tilanteen niin edellyttäessä oppilaan käyttäytymisen seuranta tehostetaan koulupäivän aikana ja voidaan sopia esimerkiksi liikkumisesta tai oleskelusta valvotuissa tilanteissa. Mikäli oppilas aiheuttaa vaaraa muiden oppilaiden tai koulun henkilöstön turvallisuudelle tai opetuksen häiriintyminen on kohtuutonta, rehtori voi lainsäädännön mukaisesti tarvittaessa evätä oppilaalta opetukseen osallistumisen jäljellä olevan työpäivän ajaksi.

Tarvittaessa oppilas ohjataan yksilökohtaisen opiskeluhoollon tuen piiriin. Yksilökohtainen opiskeluhoollto voi ohjata oppilasta ja hänen huoltajiaan ottamaan yhteyttä myös koulun ulkopuolisiin palveluihin, kuten perheneuvolaan, lastensuojeluun tai lasten- tai nuorisopsykiatrisiin palveluihin.

5.1.4 Ryhmäkohtainen tuki ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Ryhmäkohtaisessa työskentelyssä vahvistetaan oppilaiden turvallisuuden tunnetta, ryhmään kuulumista, yhteisöllisyyttä ja myönteistä luokkahenkeä. Tarvittaessa järjestetään luokkakohdaisia huoltajailtoja ja hyödynnetään erilaisia kyselyitä, kuten koulurauhaa, kiusaamista ja koulussa viihtymistä koskevia kyselyitä, ryhmän tilanteen kartoittamisessa. Näissä pohjana pääsääntöisesti käytetään ProKoulu-toimintamalliin pohjautuvia metodeja.

Luokissa keskustellaan säännöllisesti hyvän ja turvallisen oppimisympäristön edellytyksistä sekä harjoitellaan toisten huomioimista, vuorovaikutustaitoja ja ristiriitatilanteiden rakentavaa ratkaisemista. Jokaisen lukuvuoden alussa varataan aikaa ryhmän yhteisen toimintakulttuurin ja me-hengen luomiseen ja vahvistamiseen. Ryhmytymistä ja luokkahenkeä vahvistetaan myös lukuvuoden aikana tarpeen mukaan.

Luokan tai ryhmän kanssa sovitaan yhteiset toimintatavat ja ohjeet, joiden tavoitteena on edistää turvallista ja viihtyisää oppimisympäristöä sekä työrauhaa. Oppilaita ohjataan tunnistamaan kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää sekä toimimaan tilanteissa rakentavasti ja hakemaan tarvittaessa apua koulun aikuisilta.

5.1.5 Koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden vahvistaminen

Koko kouluyhteisön tasolla vahvistetaan turvallista, viihtyisää ja yhteisöllistä toimintakulttuuria. Koulun järjestyssäännöt käydään kaikkien oppilaiden kanssa läpi vähintään kerran lukuvuodessa, lukuvuoden alussa. Järjestyssäännöt on kirjattuna koulujen lukuvuosisuunnitelmissa sekä yksiköiden Peda.net-sivuilla.

Kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta edistetään yhteistyössä oppilaiden, huoltajien ja henkilöstön kanssa. Yksikkökohtaisia huoltajailtoja järjestetään tarpeen mukaan. Yhteisöllinen opiskeluhoito koordinoi, seuraa ja arvioi kouluyksiköiden hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvää tilannetta sekä suunnittelee tarvittavia toimenpiteitä yhdessä kouluyhteisön kanssa.

ProKoulu-toimintamallia toteutetaan yhteisöllisesti osana koulun toimintakulttuuria. Oppilaat osallistuvat yhteisten tavoitteiden määrittelyyn ja pääsevät vaikuttamaan myös tavoitteiden saavuttamiseen liittyvien palkitsemisen tapojen suunnitteluun. Näin oppilaat osallistuvat aktiivisesti yhteisten toimintatapojen ja myönteisen koulukulttuurin rakentamiseen.

Kouluyhteisön tilannetta seurataan erilaisilla kyselyillä ja muulla palautteella. Saatua tietoa hyödynnetään kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisessä sekä ennaltaehkäisevien ja tarvittaessa kohdennettujen toimenpiteiden suunnittelussa.

5.2 Yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän tilanteissa sekä teon kohteena olevalle että teon tekijälle tarjotaan yksilöllistä tukea ja tarvittavaa jälkiseurantaa. Toimenpiteet suunnitellaan oppilaslähtöisesti tilanteen, oppilaan tarpeiden ja tilanteen vakavuuden perusteella. Tavoitteena on varmistaa oppilaan turvallisuus, hyvinvointi ja koulunkäynnin sujuminen sekä ehkäistä tilanteiden uusiutuminen.

Opettajien antaman tuen lisäksi oppilaalla on mahdollisuus saada tukea kuraattorilta, koulu-terveydenhoitajalta ja psykologilta. Tarvittaessa järjestetään yksilökohtainen monialainen opiskeluhoultopalaveri yhdessä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Tuen ja

toimenpiteiden toteutumista seurataan sovitusti, ja tarvittaessa tukitoimia arvioidaan ja muutetaan tilanteen edellyttämällä tavalla.

Koulun järjestyssääntöjen ja voimassa olevan lainsäädännön mukaisia kurinpidollisia toimenpiteitä käytetään tarvittaessa. Toimenpiteiden yhteydessä huolehditaan myös oppilaan ohjaamisesta ja tuesta sekä tilanteen jälkiseurannasta.

Tarvittaessa tilanteen selvittämisessä ja oppilaan tukemisessa tehdään yhteistyötä lastensuojelun ja/tai poliisin kanssa. Yhteistyö toteutetaan tilanteen edellyttämällä tavalla ja voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

5.3 Yhteistyö huoltajien kanssa

Kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteissa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Kun koulun tietoon tulee koulupäivän tai koulumatkan aikana tapahtunut kiusaaminen, väkivalta tai häirintä, asiasta ollaan yhteydessä tilanteen osapuolten huoltajiin tilanteen edellyttämällä tavalla. Huoltajia kannustetaan ilmoittamaan koululle mahdollisimman pian tietoonsa tulleista koulupäivän tai koulumatkan aikana tapahtuneista tilanteista.

Yhteistyössä huoltajien kanssa pyritään selvittämään tapahtunut tilanne, tukemaan oppilasta ja sopimaan tarvittavista toimenpiteistä sekä niiden seurannasta. Huoltajille annetaan tietoa asian käsittelystä ja mahdollisuuksien mukaan myös siitä, miten tilanteen selvittämistä ja oppilaan turvallisuutta seurataan jatkossa.

Vakavissa väkivalta- ja muissa tilanteissa koulu toimii voimassa olevan lainsäädännön ja kunnan ohjeiden mukaisesti. Tarvittaessa huoltajia ohjataan rikosilmoituksen tekemisessä ja koulun tietoon tulleesta tapahtumasta ilmoitetaan poliisille, mikäli siihen on lainsäädännön perusteella velvollisuus tai tilanteen selvittäminen sitä edellyttää.

5.4 Yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa

Vakavissa väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätilanteissa koulu tekee tarvittaessa yhteistyötä poliisin, lastensuojelun ja muiden tilanteen edellyttämien viranomaisten ja palveluiden kanssa. Tarvittaessa koulu konsultoi Ankkuri-tiimiä ja tekee yhteistyötä sen kanssa tilanteen selvittämiseksi ja oppilaan tukemiseksi.

6. Toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa

6.1 Kriisitilanteiden ehkäisy ja perehdytys

Ennaltaehkäisyvaiheessa tavoitteena on välttää kriisitapahtumia tai lieventää väistämättömien tapahtumien vaikutuksia sekä kehittää henkistä kriisinkestävyyttä (eli resilienssiä) ja edistää positiivista mielenterveyttä. Tammelassa ProKoulu ja ProVaka -toiminta, suunnitelmallinen yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta huolehtiminen sekä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäiseminen tukevat kaikki kriisien ennaltaehkäisevänä työtä.

Perehdytys

- Yksikkökohtainen kriisikansio löytyy jokaisesta koulun työtilasta ja pelastussuunnitelma on luettavissa henkilökuntatilassa.
- Kriisikansion tulee olla henkilöstön saatavilla sekä sähköisenä että paperiversiona.
- Jokaisessa tilassa on paperisena poistumis-/suojausohje ja pikaohje.
- Rehtorin /päiväkodinjohtajan vastuulla on uuden henkilöstön perehdyttäminen kriisikansioon.

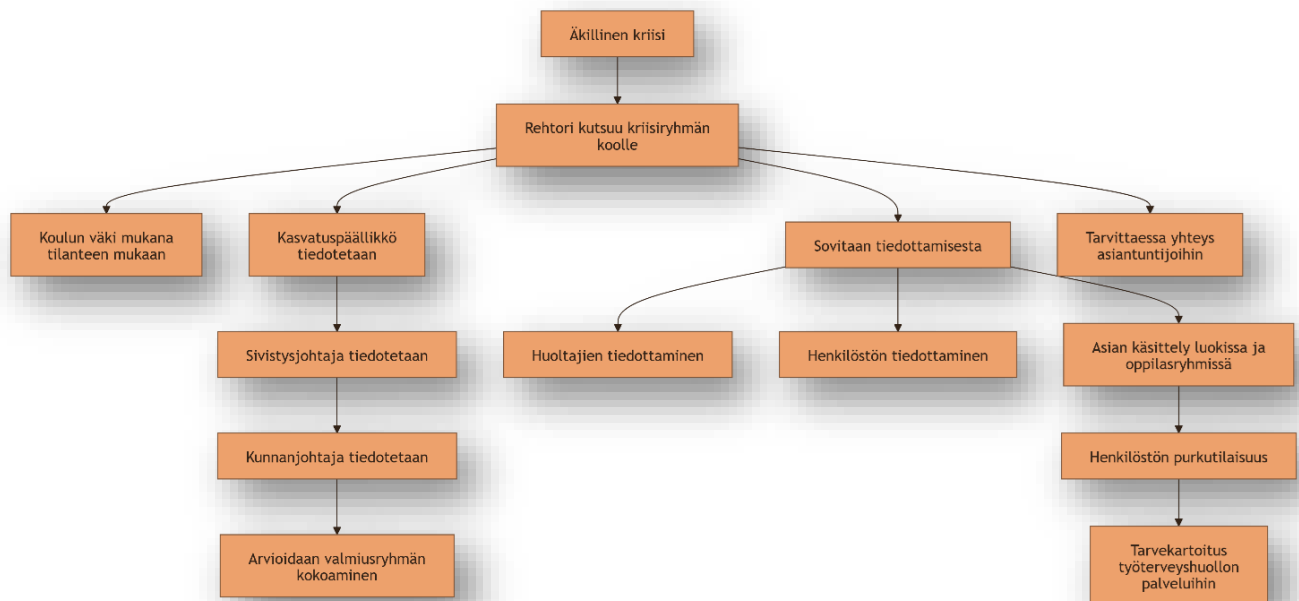
6.2 Kriiseihin varautuminen

Esiopetusyksiköissä ja kouluissa varaudutaan kriiseihin, jotka aiheutuvat äkillisistä, odottamattomista ja epätavallisen voimakkaista tapahtumista. Varautuminen on tärkeää, koska kriisitilanteissa ihmisen toiminta muuttuu ja kriisin tapahduttua ei ehdi laatia uusia toimintamalleja. Sen sijaan suunniteltu toiminta toteutuu todennäköisimmin myös kiireessä ja kriisitilanteen tuottaman hämmennyksen ja epäuskon vallitessa.

Äkillisiä kriisitilanteita ovat esimerkiksi

- tulipalo tai muu onnettomuus
- lapsen, oppilaan, opiskelijan tai opettajan menehtyminen
- päiväkotia, perhepäivähoitoa, koulua tai oppilaitosta läheisesti koskettava onnettomuus
- vaaratilanne tai väkivalta
- Häiriötilanteet ja tapahtumat

6.3 Toimintatavat kriisitilanteissa

Kuvio 1. Häiriötilanteen viestintä sivistyspalveluissa

1. Tiedon tarkistaminen

Kun varhaiskasvatuksen toimipaikassa, koulussa tai oppilaitoksessa kohdataan kriisi, kerätään tapahtumaa koskeva perustieto (esim. henkilöt, joita se koskee, tapahtuman aika ja paikka jne.) luotettavista lähteistä. Kriisijohtaja nimeää henkilön, joka kirjaa tulevat tiedot, toiminnan ja suunnitelmat.

2. Turvallisuudesta huolehtiminen

Traumaattisissa tapahtumissa tulee välittömästi varmistaa lasten, oppilaiden, opiskelijoiden ja henkilöstön turvallisuus. Kriisitilanteen tapahtumapaikan lapsille, oppilaille, opiskelijoille ja henkilöstölle tulee järjestää turvallinen paikka, tarvittaessa siirtää heidät muualle tapahtumapaikalta (ennalta suunnitellut tilat) tai minimoida tapahtumapaikalla silminnäkijöinä oleminen ja suojata ihmisiä vahingoilta. Välittömiin turvallisuustoimiin kuuluu myös perustarpeista huolehtiminen ja tarvittaessa lääketieteellisen hoidon järjestäminen. Kriisitilanteessa henkilöstölle voi aiheutua myös erilaisia huoltotehtäviä, kuten esimerkiksi soittoa 112, ovien lukitsemista ja ilmastoinnin sammuttamista.

3. Kriisiviestintä

Kriisiviestinnässä pyritään jakamaan paikkansapitävää tietoa oikea-aikaisesti kaikille, joita tapahtunut koskettaa suoraan tai välillisesti. Viestinnässä tulee huomioida sekä toimipaikan sisäinen että ulkoinen viestintä. Vaikka jokainen kriisitilanne on yksilöllinen ja edellyttää tapauskohtaista toimintatapojen arvioimista, onnistunut kriisiviestintä vaatii ennakkointia, suunnittelua ja selkeitä toimintamalleja.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/turvallisuuden-johtaminen#anchor-kriisi-viestinta>

Koulunjohtaja/ rehtori on ensisijaisesti vastuussa kriisitilanteiden tiedottamisesta, mutta hänen tai kenenkään kriisitilanteeseen osuvan koulun ammattilaisen ei pitäisi joutua yksin hoitamaan tilannetta. Työparityöskentelyä kannattaa harkita kriittisten tilanteiden johtamistehtävässä paineiden tasaamiseksi ja havaintojen monipuolistamiseksi. Psykologilta, kuraattorilta tai kouluterveydenhoitajalta voi pyytää apua ja miettiä yhdessä, miten asioista kannattaa tiedottaa eteenpäin. Erilaisissa kriisitilanteissa on hyvä lähettää kotiin tiedote, jossa kerrotaan, mitä koulussa on tapahtunut ja kuinka toimittu asian käsittelyä varten. Tiedotteen on hyvä olla mahdollisimman yksinkertainen.

VIESTINNÄN SISÄLTÖ KRIISITILANTEESSA	
Sisäinen viestintä	Ulkoinen viestintä
	Vain nimetty henkilö antaa tietoja medialle (Rehtori).
Tiedottamisen tavoitteet: • estää huhuja • lisätä turvallisuuden tunnetta varmistaa yhtenäinen toimintatapa.	Henkilöstöä ohjeistetaan: • olemaan kommentoimatta keskenäisiä tietoja • suojaamaan oppilaiden yksityisyyttä • huomioimaan sosiaalisen median vaikutukset.

Taulukko 5. Viestinnän sisältö kriisitilanteissa

4. Kriisiryhmän kokouksen järjestäminen

Kun kriisi on tapahtunut tai kun kriisistä on saatu tieto, tulisi mahdollisimman nopeasti pitää kriisiryhmän kokous. Kokouksen tarkoituksena on informoida kriisiryhmän jäseniä tapahtumasta ja tarkistaa eri lähteistä saadun tiedon todenperäisyys. Kokouksessa on huomioitava myös osallistujien tunnereaktiot ja varmistettava, että kaikki kykenevät suoriutumaan heille määritellyistä tehtävistään ja huomioida, jos joku on estynyt henkilökohtaisista syistä. Ryhmän tulee tehdä tapahtuman mukaan räätälöity suunnitelma kriisitoiminnasta tuen antamiseksi. Suunnitelma sisältää toteutuksen aikataulun, menettelytavat ja toimien järjestyksen, työnjaon jne. Suunnitelmassa on hyvä huomioida myös auttajien jaksamisesta huolehtiminen. Äkillisessä tilanteessa voi huomaamattaan unohtaa syödä ja levätä, joten esihenkilöiden tulee muistuttaa perustarpeiden huomioimisesta. Lisäksi on hyvä suunnitella myös kriisiryhmän jäsenten traumaattisen stressin purkamisen ja hallinnan järjestämisen kuten purkukeskustelut sekä kriisityönohjaukset. Koulun kriisiryhmä voi tarvittaessa kutsua tuekseen opiskeluhoitoalueen kriisitiimin jäseniä.

5. Ensitapaaminen henkilöstön kanssa

Kriisitilanteessa aina ennen lasten, oppilaiden tai opiskelijoiden kohtaamista on tärkeää koota henkilöstö yhteen, käydä läpi tapahtunut ja varmistaa henkilöstön toimintakyky ja järjestää tarvittaessa tuki henkilöstölle, jos epävarmuuksia ilmenee. Jokaiselle lasten, oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa toimivalle on hyvä antaa kirjallisena tapahtumaa koskeva tiedote ja

opastaa heitä tapahtuneen käsittelyssä. On suositeltavaa tiedottaa tapahtumasta samat tiedot kaikille samanaikaisesti.

Henkilöstön ensitapaamisen pitää yleensä rehtori tai koulunjohtaja yhdessä kriisiryhmän kanssa. Ensitapaaminen järjestetään niin nopeasti kuin mahdollista. Riippuen siitä, milloin kriisitilanne ilmenee, ei aina ehditä järjestää kokousta ennen kuin lapset, oppilaat, opiskelijat ja henkilöstö saavat tietoa tapahtuneesta. Näissä tapauksissa rehtorin tai johtajan tulee ensin tarkistaa ja saada vahvistus tiedon todenperäisyydestä ja sitten tiedottaa henkilöstölle tapahtumasta ennalta sovitun virallisen kriisihälytysjärjestelmän kautta. Jos kyseessä on lapsen, oppilaan, opiskelijan tai henkilöstön jäsenen kuolema, on kuolema julkinen asia, mutta kuoleman syytä koskeva tieto kuuluu yksityisyyden suojan piiriin. Sitä koskevan tiedon antamisesta tulee pidättäytyä, kunnes vainajan läheisten kanssa on sovittu, mitä voidaan tiedottaa. Koska ihmisillä on usein tarve saada tapahtumasta tietoa nopeasti, on hyvä tiedottaa siitäkin, jos ei voida vielä vahvistaa tai antaa tarkempia tietoja.

Esimerkki ensitapaamisen sisällöstä

- Tapahtuneesta tietojen kertominen niiltä osin, kun ne ovat tiedossa ja mahdollista kertoa.
- Henkilöstön kuunteleminen ja heidän kysymyksiinsä vastaaminen mahdollisuuksien mukaan.
- Henkilöstölle annetaan mahdollisuus ilmaista ajatuksia ja tunteita, joita tapahtumaan liittyy. Tunnistetaan lisäävun tarpeessa olevat ja ohjataan heidät asianmukaisen avun piiriin työterveyshuoltoon. Järjestetään opettajalle tai muulle henkilöstön jäsenelle tarvittaessa työpari tai sijainen.
- Autetaan henkilöstöä valmistautumaan lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden reaktioihin ja kysymyksiin antamalla henkilöstölle niitä koskevia ohjeita.
- Opastetaan henkilöstöä, miten vastata huoltajien, median tai muihin tiedusteluihin.
- Käydään läpi jokaisen vastuu, tehtävät ja miten pidetään taukoja.
- Keskustellaan tehdystä suunnitelmasta/ohjeistuksesta, miten toimia niiden lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa, joilla on vaikeaa.

6. Ensitapaaminen lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa

Lapsilla, oppilailla ja opiskelijoilla voi olla traumaattiseen tapahtumaan liittyviä väärinkäsityksiä ja epäilyjä. Siksi on tärkeää järjestää rauhallinen tilanne, jolloin voidaan antaa tapahtumaa koskevaa oikeaa tietoa ja vastata heidän kysymyksiinsä ikä- ja kehitystasoisesti. Kaikkiin kysymyksiin ei välttämättä pystytä vastaamaan ja myös tämä on hyvä tuoda selkeästi esille. Näin toimimalla heitä autetaan kohtaamaan ja hyväksymään tosiasiat ja voidaan minimoida spekulatiot sekä havainnoida heidän reaktioitaan.

On tärkeää vahvistaa turvallisuuden tunnetta tapahtuneen jälkeen. Lapsille, oppilaille ja opiskelijoille sekä huoltajille kerrotaan myös, mistä ja miten apua on saatavilla. Henkilöstö yhdessä huoltajien kanssa ohjaavat apua tarvitsevat kriisiryhmän ohjeistuksen mukaisesti avun piiriin.

7. Ensimmäisen päivän lopuksi

Päivän aikana henkilöstö keskittyy lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden tukemiseen. Henkilöstöä on tärkeää tukea tässä tehtävässä. Ensimmäisen päivän lopuksi on suositeltavaa pitää koko henkilöstön kokous, jossa on mahdollista purkaa päivän aikana tulleita kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. Kokouksessa on mahdollista käydä läpi myös päivän aikana koettuja haasteita ja onnistumisia sekä päivittää ajantasainen tieto tapahtumasta ja suunnitella seuraavan päivän kulkua. Henkilöstöä on hyvä muistuttaa jaksamisesta, levosta ja äkillisten traumaattisten tilanteiden mahdollisista vaikutuksista myös heihin.

8. Tehdyn työn dokumentointi

Kriisitoimintaan kuuluu tehdyn työn dokumentointi. Dokumentoidun tiedon (esimerkiksi rehtorin, johtajan, kriisiryhmän ja työterveyshuollon kirjaukset kriisitoiminnasta ja muistiot pidetyistä kokouksista ja tehdyistä lyhyen ja pitkän aikavälin kriisitoimintasuunnitelmista) perusteella voidaan arvioida kriisitoimintaa ja hyödyntää kokemuksesta opittua toimipaikan, koulun tai oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän kriisiohjeistusten kehittämisessä.

6.4 Toimintavalmiuksien harjoittelu

Koulussa ja esiopetuksessa henkilökuntaa ja oppilaita koulutetaan, perehdytetään ja harjoitellaan turvallisuuteen liittyviä asioita lukuvuoden aikana seuraavasti:

- Turvallisuuskävelyt lukuvuoden alussa, jossa käydään läpi koulun poistumisreitit, palopostien ja jauhesammuttimien sijainnit ja muuta yleistä ohjeistusta koulun kiinteistön alueella turvallisuuteen liittyen.
- Koulussa ja esiopetuksessa harjoitellaan ulospoistumista ja sisälle suojautumista keran vuodessa. Oppilaat ovat mukana harjoituksessa ja harjoituksen jälkeen annetaan palautetta siitä, miten harjoitus sujui.
- Uutta kesken lukuvuoden tullutta henkilökuntaa perehdytetään turvallisuuskäytäntöihin.
- Koulussa oppilaat harjoittelevat ensisammutusta ja ensihoitoa vuosittain 112-päivän yhteydessä.
- Harmoniassa turvallisuustiimi kokoontuu säännöllisesti ja pyrkii ennaltaehkäisemään mahdollisia turvallisuushaasteita.

6.5 Johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa

Tammelan kunnassa on luotu rakenteet kriisitoiminnan johtamiselle ja toiminnalle, jotta esiopetusyksiköt ja koulut saavat äkillisissä kriisitilanteissa tarvitsemansa tuen ja yhteistyö eri hallinnonalojen välillä on sujuvaa.

Varhaiskasvatuksen kriisiryhmä ja työnjako	Perusopetuksen kriisiryhmä ja työnjako
kasvatuspäällikkö Paula Laakso, varhaiskasvatuksen kriisiryhmän kokonaisvas- tuu ja koollekutsunta, päivitys, yhteistyötahot	rehtori (puheenjohtaja)
päiväkodin johtajat yksikkövastuu, perehdytys, päiväkodin kriisiryh- män koollekutsunta	apulaisrehtori
varhaiskasvatuksen erityisopettajat	psykologi
kuraattori (esiopetus)	kuraattori
psykologi (esiopetus)	kouluterveydenhoitaja
neuvolan terveydenhoitaja (varhaiskasvatus)	erityisopettaja
varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	oppilaanohjaaja
varhaiskasvatuksen opettaja	tarvittaessa luokanopettaja tai luokanvalvoja
esiopettaja	tarvittaessa hyvinvointialueen asiantuntijoita.

Taulukko 6. Kriisiryhmien kokoonpanot ja työnjako

6.5.1 Päiväkodin ja koulun kriisiryhmät

Kriisiryhmä kutsutaan koolle aina tarvittaessa. Varhaiskasvatuksen kriisiryhmä kokoontuu kerran vuodessa kesäkuussa: kriisiryhmän tehtävien mukainen tarkastelu, jatkotoimenpi-
teistä päättäminen, henkilöstön koulutus- /perehdytysuunnitelma. Päiväkotikohtainen kriisi-
ryhmä kokoontuu kerran vuodessa elokuussa: yksikkökohtainen tehtävien mukainen tarkas-
telu, jatkotoimenpiteistä päättäminen, henkilöstön koulutus- /perehdytysuunnitelma. Yksik-
kökohtainen ryhmä kokoontuu aina kriisitilanteissa.

Koulujen psykososiaalisen tuen järjestämisestä ja koordinoinnista vastaa koulujen kriisiryh-
mät. Kriisiryhmän tulee olla erikseen nimetty moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu myös
kouluterveydenhoitaja, psykologi ja kuraattori.

Kriisiryhmä kokoontuu säännöllisin väliajoin ja sen tehtäviä ovat:

1. Huolehtia toimintansa suunnittelusta ja suunnitelman laadinnasta

2. Kirjata ryhmän sisäinen työnjako ja vastuuketju
3. Selvittää etukäteen kriisitilanteissa tärkeät paikallisesti/alueellisesti toimivat yhteistyötahot ja sopia yhteistyön periaatteista ja käytännöistä
4. Perehdyttää koulun muuta henkilöstöä suunnitelmaan järjestämällä koulutusta ja hankkimalla kirjallisuutta
5. Huolehtia siitä, että kaikki koulun aikuiset, oppilaat ja huoltajat tietävät, miten toimia erilaisissa tilanteissa ja miten tilanteesta tiedotetaan kriisin eri vaiheissa
6. Organisoida toimintaa kriisitilanteissa
7. Huolehtia välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista
8. Arvioida kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tehdä kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset

6.5.2 Koulun henkilöstön rooli

Opetushenkilöstön tehtävänä on kohdata traumatisoituneet ja surevat lapset, oppilaat ja opiskelijat sekä ryhmänä että yksilöinä, luoda heille turvallinen mahdollisuus ymmärtää tapahtunut sekä sen vaikutukset heti tapahtuman jälkeen sekä auttaa käsittelemään ja prosessoimaan tapahtunutta ajan kuluessa osana päivittäistä toimipaikan, koulun ja oppilaitoksen arkea. Kriisitilanteessa rauhallisen henkilöstön läsnäolo tuo turvaa lapsille, oppilaille ja opiskelijoille. Rauhoittavan läsnäolon ja tunnetuen ohella opettajien tehtävänä on ohjata tapahtuman kohtaamista ja käsittelyä. Tämä edellyttää rohkeutta ottaa tapahtunut puheeksi, kuunnella, tukea sekä antaa tietoa, neuvoa ja opettaa selviytymiskeinoja. Opettajat voivat tarvita kriisiryhmän tukea kriisitoimintaan liittyvien tehtävien tekemisessä.

Kriisi vaikuttaa kaikkiin yhteisön jäseniin ja jokainen henkilöstön jäsen osallistuu yhteisön toipumisen tukemiseen. Tämä onnistuu parhaiten silloin, kun koko henkilöstö on saanut koulutusta ja perehdytyksen toimipaikan kriisitoimintaan ja kriisisuunnitelmaan sekä ymmärtää kriisijohdon alaisena työskentelyn ja tehtävät.

Opetushenkilöstön tehtävänä on lieventää oppilaiden ja opiskelijoiden alkuvaiheen järkytystä ja auttaa heitä palaamaan kouluun tai oppilaitokseen sekä pysymään opinnoissa mukana. Heillä voi olla tarve käsitellä kokemuksiaan useita kertoja eri tilanteissa ja ajankohtina (yksilöllisesti, pienryhmässä ja menetyksestä tai traumasta muistuttavien merkittävien tekijöiden, tapahtumien ja vuosipäivien yhteydessä). Jotkut oppilaat tai opiskelijat voivat pitää parempana olla kertomatta kokemuksistaan. Välttely voi johtua puhumisen pelkäämisestä, tapahtumaan liittyvistä tekijöistä tai selviytymistyylistä ja -keinoista.

Opettajan aidon huolehtiva suhtautuminen on tärkeää. Opettajan on hyvä ilmaista auttamishalunsa selvästi ja kertoa, että hän on tarvittaessa käytettävissä. Yhdessä voidaan sopia, miten muu opetus- ja ohjaushenkilöstö pidetään ajan tasalla opinnoista ja tarvittavista muutoksista. Traumatiетoinen opettaja on tietoinen siitä, miten traumareaktiot, suru sekä niistä johtuvat keskittymis- ja oppimisvaikeudet voivat vaikuttaa yksittäiseen lapseen, oppilaaseen tai opiskelijaan. Oireet voivat myös ilmetä levottomuutena tai ei toivottuna käytöksenä. Näissä tilanteissa on hyvä pohtia, miten lasta, oppilasta tai opiskelijaa voisi auttaa. Oireet voivat kestää kuukausia pitempään kuin opettajat tai muut lasten, oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa työskentelevät ammattilaiset osaavat odottaa tai toivoa.

Opettajat voivat auttaa lapsia, oppilaita ja opiskelijoita monin tavoin:

- **Kuunteleminen:** tunteiden ilmaisemisen mahdollistaminen sekä niiden myötätuntoinen hyväksyntä.
- **Ymmärtäminen:** järkytyksen, syyllisyyden, vihan ja surun tunteet ovat yleisiä epätavallisten tapahtumien yhteydessä.
- **Muistuttaminen:** vaikeat ajat menevät aikanaan ohi ja olo helpottuu. Oppilaita ja opiskelijoita muistutetaan pitämään hyvää huolta itsestään vaikeina aikoina ja hakemaan apua, jos tuntevat ahdistusta tai jos heillä on vaikeuksia.
- **Eteenpäin ohjaaminen:** lapset, oppilaat ja opiskelijat tulee ohjata opiskeluhuoltopalvelujen piiriin, jos he ilmaisevat voimakkaita tunteita tai reaktioita. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 §)

6.5.3 Työyhteisön tuki

Kriisi asettaa henkilöstön vaativaan tilanteeseen. Tehtävänä on auttaa ja huolehtia oppilaista, vaikka myös itse voi reagoida samaan tapahtumaan. Kriisiaikoina henkilöstön terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen on tavallistakin tärkeämpää, jotta he jaksavat onnistuneesti selviytyä kriisin aikana ja jatkaa työtään sen jälkeen. Kriisitalanteissa on tärkeää keskustella henkilöstön kanssa palautumisen merkityksestä ja keinoista, jotta työkuormitus ei ylitä työntekijän voimavaroja. Ylikuormittuminen ilmenee usein stressi- ja uupumusoireina sekä toimintakyvyn heikkenemisenä. Jos henkilö havaitsee itsessä tai toisessa tällaisia oireita, on hyvä keskustella asiasta esihenkilön kanssa. Esihenkilön on mahdollista muokata työntekijöiden työtehtäviä ja ohjata tarvittaessa työterveyden tuen piiriin.

Oppilaitoksen työntekijöitä koskettavissa kriisitilanteissa, koulunjohtaja/ rehtori voi olla yhteydessä työterveyshuoltoon tukikeinojen selvittämiseksi. Työterveyshuolto voi esimerkiksi kertoittaa tilannetta, antaa esimiehille konsultatiivista tukea, järjestää ryhmätukikeskusteluja tai yksilötukea.

Joskus kriisitilanne voi olla sen luonteinen, että koulun omien asiantuntijoiden on syytä väistyä tehtävistä heti, kun mahdollista. Omaan ammattikuntaan/ystävä-/perhepiiriin osuva koulukriisi saattaa ja saa aiheuttaa voimakkaan oman tunnekokemuksen. Se kuluttaa runsaasti psyykkisiä voimavaroja ja aiheuttaa samalla herkästi ammatillisen tilannearvion vääristymisen.

6.6 Yhteistyö ja tarvittavat resurssit hyvinvointialueen kanssa

6.6.1 Opiskeluhuoltopalvelut

Opiskeluhuoltopalvelut ovat koulun kriisityön keskeinen tukipilari, koska ne keskittyvät oppilaiden psyykkiseen, sosiaaliseen ja terveydelliseen hyvinvointiin sekä ennaltaehkäisyssä että akuutissa tilanteessa.

Ennaltaehkäisevä kriisityö

Opiskeluhuoltopalvelut ehkäisevät kriisejä ennen kuin ne syntyvät:

- oppilaiden hyvinvoinnin seuranta (esim. poissaolot, mielialamuutokset)
- varhainen puuttuminen ongelmiin (kiusaaminen, ahdistus, perhetilanteet)
- yksilö- ja ryhmätapaamiset
- kouluyhteisön ilmapiirin arviointi

Tavoite on tunnistaa riskit ajoissa ja katkaista ongelmien kasautuminen.

Akuutti tuki kriisitilanteessa

Kun kriisi tapahtuu (esim. onnettomuus, väkivaltatilanne, kuolemantapaus):

- tarjotaan välitöntä psyykkistä ensiapua oppilaille ja henkilökunnalle
- arvioidaan tuen tarve (ketkä tarvitsevat jatkoapua)
- järjestetään keskustelu- ja purkutilaisuuksia
- tuetaan rehtoria ja opettajia tilanteen hallinnassa

Pitkäkestoinen jälkihoito

Kriisin jälkeen opiskeluhoito tukee palautumista:

- yksilökeskustelut ja seuranta
- tarvittaessa ohjaus terveydenhuoltoon
- koulunkäynnin tukitoimet (esim. kevennetty opiskelu)
- yhteistyö huoltajien kanssa

Moniammatillinen yhteistyö

Opiskeluhoito toimii yhdessä:

- opettajien ja rehtorin
- koulun turvallisuushenkilöstön
- sosiaali- ja terveystalvelujen
- tarvittaessa poliisin tai lastensuojelun kanssa

Tämä varmistaa, että kriisitilanteessa tieto ja vastuut eivät jää yksittäisen henkilön varaan.

Konsultatiivinen rooli koulun henkilöstölle

Opiskeluhoito ei kohdistu vain oppilaisiin, vaan myös tukee aikuisia:

- ohjeistaa kriisitilanteiden toimintatapoja
- auttaa arvioimaan tilanteen vakavuutta
- tukee opettajien ja ohjaajien jaksamista kriisin aikana
- Jos kriisiryhmä haluaa Sokrin arvion ennakoimattoman ja äkillisen kriisin kohdanneen oppilaan/opiskelijan tuesta.
- Kriisiryhmä ja opiskeluhoollon alueellinen kriisitiimi tarvitsevat Sokrin tukea kriisityön suunnitteluun.

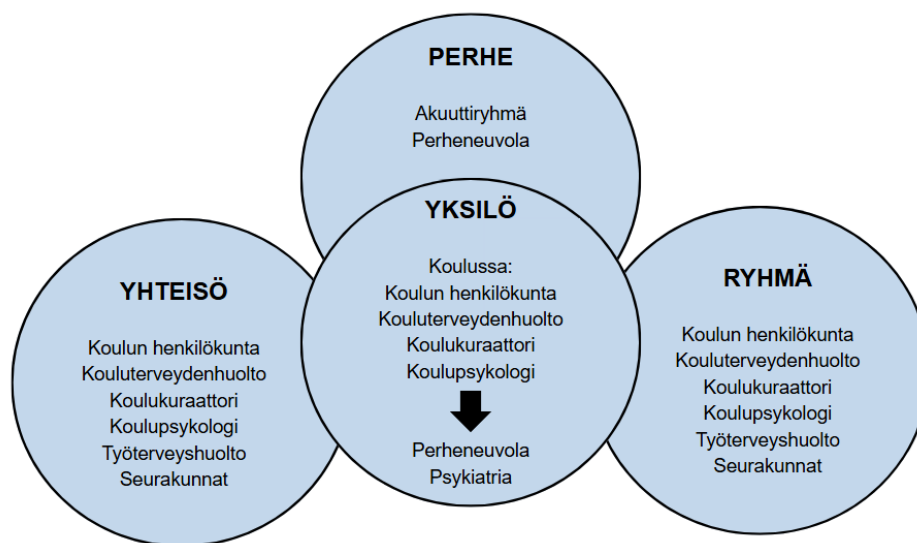
6.6.2 Psykologin, kuraattorin ja terveydenhoitajan tuki kriisitilanteissa

Kahdenkeskinen keskustelutuki oppilaan kanssa

Koulussa oppilaan toipumista tulee seurata riittävän pitkään, ja läheisten on hyvä olla tietoisia erilaisista mahdollisista oireista ja siitä, mistä apua saa tarvittaessa. Opettajat voivat ohjata yksittäisen oppilaan keskustelutukeen psykologille, kuraattorille tai kouluterveydenhoitajalle, jotka huolehtivat tarvittaessa jatko-ohjauksesta.

Traumaattisten tilanteiden purku ryhmässä/luokassa

On tärkeää, että puhuessaan vaikeista elämäntilanteista aikuiset tuovat esiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja yrittävät tukea lapsia ja nuoria löytämään heille itselleen sopivan mallin selvitä. Lisäksi toivon näkökulman sisällyttäminen kriisitilanteissa luo lapsille turvallisuutta ja uskoa selviytymiseen. Opettajat muodostavat monesta syystä voimavararyhmän, jolla on ainutlaatuinen tilaisuus huolehtia lasten tarpeista. Purkutilanteissa on tärkeää, että tuttu ja turvallinen oma opettaja on tilanteessa paikalla. Yhteistyö toisen koulun aikuisen kanssa on eduksi, mutta ei aina tarpeen. Purkutilanteeseen voi tarvittaessa pyytää apua psykologilta, kuraattorilta tai kouluterveydenhoitajalta. Opettajan keskustellessa luokassa asioista, jotka ovat vaikuttaneet lapsiin voimakkaasti, voidaan käyttää esimerkiksi seuraavanlaista mallia (Lähde: www.oph.fi).

Kuva.... Psykososiaalinen tuki kriisitilanteissa

Mitä todella on tapahtunut – varmistetaan faktat senhetkisen tiedon mukaisiksi.

1. Miten sait tietää? Missä olit, mitä olit tekemässä juuri silloin?
2. Mitä ajattelit? Käydään läpi ajatukset tapahtuman/tiedon saamisen hetkellä.
3. Mitä tunsit? Tunteet saattavat herätä vasta myöhemminkin, usein on ensin vain kummastusta ja järkytystä tai tunteiden puutetta.

4. Miten keho reagoi? Kehossa voi tapahtua muutoksia (jännittymistä, kipuja, levottomuutta..) huomaamatta – ne palautuvat.
5. Miten voi auttaa itseään/toista eteenpäin? Puhuminen, muistelu, arki, liikunta...
6. Mitä koulupäivän jälkeen tapahtuu? Välitetään kotiin tietoa, että asiaa on käsitelty koulussa ja kannustetaan puhumaan myös kotona.

Aikuisen ei tarvitse olla viisas eikä osata vastata kaikkeen - riittää, että aikuinen on turvallinen, uskaltaa näyttää omia tunteitaan ja samalla välittää luottamusta siihen, että näiden tunteiden kanssa selvitään. Jokaisessa koulussa olisi hyvä olla valmiina oppilaan mukaan jaettava / sähköinen materiaali tavanomaisista reaktioista kriisitilanteissa. Olet kokenut jotain järkevää – [Suomen Punaisen Ristin esite](#).

6.6.3 Kanta-Hämeen hyvinvointialueen sosiaali- ja kriisipäivystys

- Soita sosiaali- ja kriisipäivystykseen sosiaalisissa **hätätilanteissa**, joissa tilanne vaatii **välitöntä puuttumista** ja avun saanti **ei voi odottaa seuraavaan arkipäivään** kenenkään turvallisuuden vaarantumatta.
- Kiireettömissä asioissa konsultoidaan
- Perhekeskuksen ensilinja puh. **036 296 200** ma, ke-to 8-15, ti ja pe 8-12
- Aikuissosiaalityön Ensilinja puh. **036 296 566** Ma-pe 9-11
- Lapsiperheiden tai aikuisten ensilinja arvioi tarvittaessa sosiaali- ja kriisipäivystyksen tarpeen ja ohjaa ottamaan sinne yhteyttä.
- Tarvittaessa kriisiryhmä ja kriisitiimi/opiskeluhoito voi konsultoida Sokria

Oppilaitosten kriisiryhvät voivat tarvittaessa olla yhteydessä myös seurakuntien, SPR:n, Mielenterveysseuran tai kunnan nuorisotoimen toimijoihin.

7. Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille

7.1 Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen

Suunnitelmasta tiedotetaan henkilöstölle, oppilaille ja huoltajille vuosittain lukuvuoden alkaessa. Henkilöstö perehdytetään suunnitelman mukaiseen toimintaan ja toimintatapoihin. Suunnitelma ja siihen liittyvät toimintamallit ovat henkilöstön tiedossa ja tarvittavilta osin myös oppilaiden ja huoltajien saatavilla. Perehdytyksestä ja suunnitelman toimeenpanon koordinoinnista vastaa rehtorit ja päiväkodinjohtajat.

7.2 Suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi

Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti vuosittain tarpeen mukaan. Suunnitelman toteutusta arvioidaan lukuvuosittain lukuvuoden alussa opettajakokouksissa ja yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmissä (YHR). Koulu- ja yksikkökohtaiset toimenpiteet ja seuranta sekä mahdolliset arviointi- ja tarkistushuomiot kirjataan koulun ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan. Koulussa tehdyt kyselyt otetaan huomioon tarkistuksia tehdessä. Näitä kyselyitä ovat esimerkiksi kouluterveyskyselyt, ProKoulu -kysely ja TEAviisari. Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä lisää koulukohtaiseen vuosikelloon opiskeluhuoltosuunnitelman tarkastelun ja päivittää vuosikelloa tarpeen mukaan.

Suunnitelman päivittämisestä vastaavat kuntakohtainen opiskeluhuollon ohjausryhmä (OHRY), jossa ovat mukana koulujen rehtorit, päiväkotien johtajat, opiskeluhuollon edustajat sekä OmaHämeen alueellisen opiskeluhuollon edustus.